

تور

№ 4
عدد 4

فيورال 15 = سنه 1917

محررى: رضا الدين بن فخر الدين

«ناشرى: م. شاكر وم. ذاکر رميفلر»

مندرجهسى

شهر ستانى -

مشهور فيلسوفلر دندر .

فقيهلر نظر نده ربا -

موسى جارالله .

تور كستانده بو كونگى

حيات -

ع . رؤف مظفر .

دينلر نى تيكشور و چيلردن

بره وگه -

ظريف مظفرى .

«دين درسلى» نه تنقيد

مناسبتى بلدن -

حسينيه معلملر دندن ص . ييكبولاط .

زكات وزيمستوا -

ع . بوى .

طالستوى فكرى -

ع . خ .

معلم نك ياش بالالر بلدن

تانشووى -

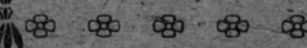
(روسچهدن مقتبس)

مطبوع اثرلر .

اشعار .

مستوره خانسم نيك

سؤاللرينه جوابلر .

اوی آیتیکاسی

آدازاق توتوب، دنیاده صاو بولوب باشاوبزگه سبب بولا تورغان
کتابلار کوبرهك ترجمه قیلسه لار بورغزغه زور خدمت کورسه تکن
بولورلار ایدی.

ترجمه ده دوا اسملری روسچه، لاتینچه، تورکیچه بولسه ده
یاخشیراق بولور ایدی. اوی آیتیکاسی:

صالانوی کسلاتا، گیسیرین، اسکیدده، کار بولوی کسلاتا،
میاتی کاپلی (جالیز مایی) (بوتک مایی)، وایرانیوی کاپلی،
انازیمسوای کاپلی، تیلمانسکی کاپلی، بوتکین کاپلی، یودا،
کواصوف (آچو طاش)، خنین، اسپیرین، صابورا، (ئزبای)،
کوپوروص (گوکتاش)، صودا، لیموتی مصلو (لیمون مایی)،
برومیستی کلی، برومیستی ناتری، یودیستی کلی، سالیستولووای
ناتری، آوبرنی ماز، سینکواوی ماز، ربوینی صروب، صروب
یودیستاغو ژیلزا، بورنوی کسلاتا، قامفارا، ناشاتیرنی اسپرت،
ناشاتیرنی آیسواوی کاپلی، بارگازیک، قاستور مایی، صانا (هورگی
چوب)، میندانوی مصلو (بادام مایی)، ریپی ژیر (بالق مایی)،
پاراشوک داویرف، شالفی (چوب)، بیرتالتووی صول، روماشکا،
(چوب)، لیاوای نسویت، (چوکه چه چه گی)، یوزینا (چوب)،
غومموزنی پلاصطیر، بورا، ناشاطیر، آغاج مایی، قزل آراقی،
ایختولا، ارتوت (تری کمش)، استوبکه (کوبلی)، مینزورکا (رومکا)
بالاوزلی کاغز، مامق، پینت (چوپرهك)، یودا فورما، یورسالیمسکی
بالزام، مایسکی بالزام، اپادیلدوک.

مونه شوایتولمش دوالار هر قابو آیتیکاده دوقبور کاغز ندن باشقه ده
بیروله در. موندن کوبرهك قیلوغ، دابولا، آرزاق قیلوغه ده بولا. حاصل
یکرمی اوتوز صومغه یوز تورلی دوا بولدروغه ممکن، آناشوشی دوالارنگ
تورکیچه اسمرون تابوب بیروچی بولسه ایدی. دنیاده نی آرمانگ
قالور ایدی؟ صابر جان شا کر جان آمانا.

تصحیح

۱ نجی عدد شورانگ ۷ نجی بیت برنجی باغاناده ۱۶ - ۱۷
بوللرنی: «مثلا: تقود قوتیله انسان خانه یاخود بر صانوب آلوب
اجاره یه ویرور ایسه، اجاره لرینگ فائده سی بالواسطه تقودک
فائده سی اولور» دیب اوقورغه توشلی.

۲ نجی «شورا» نگ ۴۳ نجی بیی ۱ نجی باغانا ۲۶ نجی
بولدهغی «ایدرمز» سوزینی «ایدرز»، ایکنجی باغاناده ۲۱ نجی
بولدهغی «ماکان» سوزی «ماکافر»، ۲۷ نجی بیته گی
«قمرسقلرده بز» سوزینی «قمرسقلر در بز» دیب اوقورغه توشلی.

صاولقنی صاقلاو توغروسنده مطبوعاتمزده سیرهك سیرهك
بولسه ده یازولوب تورور. لکن سیرهك بولغاچ سیرهك ایندی اول.
ئهله نی ده بر یازولوب اوتکن مقاله، آنک کوب تاثیر ده بولماید.
هر وقت قولاق تویمزده توقولوب تورولسه ایدی، مونا یارار ایدی.
آمال قانچا اوز نلمزده شو توغروسده یازوچیلار بولماغاچ شو
سیره ککده راضی بولاسک. لکن کوگل همانده طوق ایمهس.
شول صاولقنی صاقلاو توغروسنده کوبرهك یازلون تلیمز، ئهلی
آنی یازا تورغان آزاماتلارمز یتشوب چقانچی نی اشله ب تورامز؟
بیت یورتمز بیوک، آورولارمز کوب، نادانلغمز کوچلی، عادی بول
ایله نکنه بولسه ده آورولارمزنی دوالاو بولن ازله یك. اول بول
«اوی آیتیکاسی» در.

آیتیک دیگه چه اویلوب باتقان نیچه تورلی ده ریلردن مرکب
دیب اویلانماسون. بو یك ارزان هم عادی دوالاردن جیستق بر
نرسه در. روس خواصلارنده اوی آیتیکاسی ئهله قایجان بار
نرسه در. خصوصا اول پویلارنده بولمی قالمیدر. شو اززانغه
اوی آیتیکاسون بزم اماملارمزده بار قیلسه لار، دوقبور یوق،
ویراق جبرله ده بر خیلی کینه تدن بولغان آورولارغه کوب فائده
تیگورلر ایدی. اچ قاتوب آورغان، اچی کینکن. قزوب آورغان،
حاصل نیندی آورو بولسه ده، ییگره کده جانینگ اسسی کونی بالالارده
اچ کیتوب آورو کوب بولا، مونه شوندی آورولارغه اوی آیتیکاسی
بار آدم کوب فائده تیگره آلا.

روسلارده بر آدم اولم حالتینه کیسه، بوینی چاقروب تقدیس
قیلدرالار. قای بر وقت پوپ آوروغا دوا تعیین قیلا. فارسک
اخلاص ایله اوز روحانی سینگ قولندن اچکن دوا سبب بولوب
قالا. مونا بزم اماملارمزده اوی آیتیکاسون بار قیلسه لار، البته
اماملارمز خلققه یاقن طورغان کشیلر، سوزلری اثرلی اوتملی
بولا، حضرتم نیرگن ده ری دیب اخلاصی ایله اچسه، عجب ایسه
فائده سی قیوب قالور ایدی. ا فائده ده زور فائده ایکن بولور ایکن. البته
نی دوا، نی آوروغا کیتبه، استعمال طریق قیچک، کونده قانچه نیچله،
دوانی اچکنده نی آشارغه یاری، نی یارامی، بولارنی اوکره تکن
طیبیلر طرفدن یازولغان طب کتابلاری بولا. بوندی کتابلار
روسلارده کوب. اما بزده یوق. روسچه نی بلگچلر مز آز، خصوصا
اماملارمز مونجه بلگه نلک گنه یتمی. ایندی مونگ بر چاراسی
شولکی: روسچه بلگچلر مز شوندی طب کتابلارن کوبرهك ترجمه
ایدوب یورت آراسینه تارقاتودر. حکایه لر، ئهله نیندی شیرلوق
خولمص و فلسفه کتاباری ترجمه قیلغانچی الهم فلاهم قاعده سون

۶ جمادی الاولى - ۱۳۳۵ سنه

۱۵ فيورال - ۱۹۱۷ سنه

شهر آذربايجان والوغي حادير

شهرستاني

شهرستاني فقهده امام شافعي مذهبه تابع بولوب كلامده ابو الحسن الاشعري مسلکينه منسوب ايدى. اوز عصرينه كوره فلسفهده، علوم حكيميهده يدطولى صاحبي بولوب امتيازلى عالمردن سانالادر ايدى.

شهرستاني مستقل فكر صاحبي عالمردن بولغانلقدن اوزى حق ديب بلگان فكرينى باشرمى سويلى، خالق فكري و محيط برله كوب حسابلاشمى ايدى. موندى كشيرلنگ هر تورلى سوزلرگه، اقترا و بهتانلرغه معروض قالاچى بلسكده طعن و حقارتلر كوره چكى معلوم و هر عصرده هر اورنده عمومي عادتدر. اوشبو سيبدين شهرستانيده كوب طعن ايشتدى، اقترا و بهتان برله مبتلا بولدى. ياقوت حموى، تاريخ خوارزم صاحبي بولغان ابو محمد محمود الخوارزمى دن اوشبو سوزنى كوچره در: «شهرستاني عالم و خوش محاورهلى، گوزل معاشرتلى آدم ايدى، اكرده بوزوق اعتقاد برله مبتلا بولماغان والحادكه ميل قيلمغان بولسه ايدى، مسلمانلرنگ امانلرندن سانالورغه توشلى بولغان بولور ايدى، لكن بو آدم شريعت نورينه كوره فلسفه قارانغولغينى اختيار ايتدى و شريعت كه خدمت ايته چك اورنده فلاسفه كه خدمت قيلولب عمرينى اوتسكاردى، وعظ مجلسينه يك كوب يوردم برگنه مرتبه بولسون - قال الله - قال رسول الله صلى الله عليه وسلم - ديگان سوزنى ايشتمادم، شرعى بر مسئله حقنده جواب بيرگالمگى ده خاطرمده يوق».

ابن سبكي، ابن سمعاني دن «شهرستاني باطني لرنى يارانادر و آنلرنگ مسلكلرينه باشقلرني ده دعوت قيله در، آنلرنگ مذهبلرينى درستلدر، شيعه بولوده غلو درجه سنده ايدى» ديب سوز كوچرگاتندن

بورن زمانده ايران مملكتكندده «شهرستان» اسمنده شهرلر، زور اولار بار ايدى. «خراسان» ده هم «نسا» برله «خوارزم» آراسنده «شهرستان» اسمنده كچككنه بر شهر بار ايدى. هجرتدن يدنچى يوز ياشنده بو شهرلر تاتارلر فتنه سنده هلاك و خراب بولوب بتديلر. اوشبو صوگنى «شهرستان» غه منسوب عالمردن آراسنده الك مشهورلرندن برى فيلسوف و متكلم ابوالفتح الشهرستاني ايدى شهرستاني ۴۷۹ تاريخنده اوشبو «شهرستان» ده ديناغه كيلگان ايدى.

ابوالفتح الشهرستاني نك اسمى محمد بولوب آتاسى عبدالكريم و كنيه سى ابوالقاسم، باباسى ابو بكر احمددر.

شهرستاني نك استاذلرى: احمد الخوافى، ابو نصر بن ابى القاسم القشيري، ابو القاسم الانصارى، ابو الحسن على بن احمد المدائنى و باشقلر.

شهرستاني، «خوارزم» شهرنده اوز يورتنده طوردى، آندن ايسه ۵۱۰ده خراسان غه هجرت ايتدى و اوشبو تاريخنده «بغداد» شهرينه باروب اوج سنه قدر عمر اوزدردى. «بغداد» ده «نظاميه» ده وعظ سويلب شغللنه در، خاقلر، مونگ و عظايرينى محبت برله تكايلر ايدى. شهرستائينك ايسكيدن بيرلى دوستى و خوارزمده طورغان وقتنده الك ياقين ايبده شى بولغان اسعد المهنى اوشبو وقتده «نظاميه» ده باش مدرس بولغانلقدن شهرستاني ايچون «نظاميه» كه كررگه و وعظ كرسي سنى اشغال قيلورغه يول آچلغان ايدى.

صوٹ: «لکن بز اوزمز شهرستانی اثر لرنده موندی نرسه لر کورمادک» دی (۱).

ابن تیمیہ «منہاج الکرامۃ» ہم دہ ابن مطہر الحلی (۷۲۶ھ وفات) نی رد قیلوب یازغان اثر لرنده شهرستانی، ہم دہ «الملل والنحل» حقنہ اوشبو مضمونہ سویلیدر:

شهرستانی، «المال والنحل» نی شیعہ لرگہ مداهنہ قیلو ایچون تالیف، ایتدی. «المصارع» اسملی اثرینی دہ اوشبو مقصود ایچون یازغان ایدی. بز، حسن ظن نی رعایت ایتو سببلی شهرستانی شیعہ لردن صایمیز. اگر دہ حسن ظن غہ رعایت ایتولمسه ایدی اول وقتہ آنی اسماعیل لردن صانارغہ مجبور بولور ایدک. شهرستانی «الملل والنحل» دہ مسئلہ لرنی تدقیق ایتہ آلی. ایش ویمش لرنی کوچرودن صاقلانعی، مقالات کتاب لرنده بولغان سوز لرنی حاطب لیل روشنہ نقل قیلہ، اصلاری بولوب بولماوغہ اہمیت برمی. روافض لر ایچون کتاب یازغان ابو عیسی الوراق کبک متہم کشیلرنگ اثر لرنن فائده لہ نہ. موندی نچکہ موضوع لردہ بو روشدہ اعتبار سز قیلانو کیلشمی. شهرستانینگ شیعہ لک برلہ بولغان مناسبتی بیک محکم. مونگ اوستینہ شهرستانی، نقل ہم اثر عالم لرنن توگل. بلکہ مونگ کوچرہ وسویلی طورغان نرسہ لرنی اعتمادلی بولماغان تاریخ خبر لری جملہ سندن ایتارگہ گنہ تیوشلی. بر کشی، شهرستانینگ «الملل والنحل» ندہ سویلہ گان، سوز لرنہ اشانوب صحابہ لر حقنہ شوندی ظن لردہ بولسه اول کشی عقل سزدر. شهرستانی کبک آدم لرننگ صحابہ لر وتابعلرنگ سوز لرنن، عمل لرنن معلومات لری یوق. آنلر موندی اش لرنی بلو بولارینی دہ بلملر. «الملل والنحل» دہ مونگ بتون اجتہادی شیعہ لرگہ خدمت کورساتودن عبارت. شهرستانی «الملل والنحل» نی شیعہ لرننگ الوغلرندن بر آدم ایچون تالیف قیلوب بیرگانلگی معلوم. شونگ ایچون اسلام مذہب لرنی تدقیق ایتوچیلر ایچون شهرستانینگ «الملل والنحل» ندن توگل بلکہ ابوالحسن الاشعری ننگ «مقالات الاسلامین» اسملی اثر لرنن اوگرہ نورگہ تیوشلی. ابوالحسن الاشعری، باشقہ لرغہ قاراو برلہ مذہب لرنی درستہ ک بلہ، یالغان خبر لر جیودن صاقلانا توشہ. درست، آنک اثر ندہ دہ یا گلش لر بار. خصوصاً خوارج و روافض مذہب لری حقنہ غی معلوماتی خوارج و روافض ننگ اوز اثر لرنن طوغری توگل بلکہ باشقہ لردن کوچروی ہم دہ اوزینگ قرآن وحدیث علمندہ کالانی آزلق سببلی فاحش یا گلش لقلر برلہ میتلا بولدی، شولای بولسہ دہ مونگ اثری شهرستانی ننگ «الملل والنحل» نہ کورہ انابتی و اعتماد لبرہ ک.

شهرستانی برلہ خصم لری آراسینہ محاکمہ یاصاو، قایو (۱) طبقات الشافعیہ الکبری، ج. ۴. ص. ۷۹.

طرفنگ حقی بولوب دہ قایو طرفنگ حقسز ایکاملگی نی میدان غہ قویو بزنگ بو اورندہ غی مقصود مژدن خارجدر. بو اش لرننگ متخصص لری بر وقت بلکہ بو طوغرودہ خدمت و هنر کورساتورلر، احتمال دنیانگ برر بوچماغندہ اوشبو مسئلہ تیکش لروب و محاکمہ ایتلوب یانا طورغاندردہ.

شهرستانی، آچق سوزلی بر آدم بونوب عبارت لری تعقید سز، بلغ و تکلف سزدر. آنا و بابا لرننگ اسم لری عربچہ بولسہ دہ حقیقت حالہ اوزی ایسکی ایران لیلر نسلندن بولسہ کیرہ ک.

«الملل والنحل» اسملی اثر لرنن بعض بر سبیلرگہ کورہ توباندہ گی جملہ لرنی جو پلہ ب کوچرہ مز: (۱) منطق برلہ کلام مترادفلر. (۲) ابو حنیفہ ہم دہ آنک اصحابہ «سنت مرجئہ لری» دیلر ایدی، مقالات عالم لرنن کوبلر ابو حنیفہ نی مرجئہ دن صانادیلر. (۳) ابو حنیفہ، امام محمد بن عبداللہ بن الحسن بن الحسن بن علی بن ابی طالب و شونگ خلیفہ لگی برلہ معتقد بولغان ایدی. بو واقعہ المنصورغہ ایرشکاج، المنصور، ابو حنیفہ نی حبس ایتدی. و شوشی حبس دن چیقا آلی وفات بولدی. امام محمد، مدینہ ندہ اولدر لگان صوٹ دہ ابو حنیفہ، اوزینگ بیعتندہ قالدی. (۴) بز، قطعی صورتندہ بلہ مز: کیرہ ک عبادت و کیرہ ک تصرفات طوغرولرنندہ بولسون واقعہ لر سان و احاطہ ایچینہ کرملر، اوشنداق قطعی صورتندہ بلہ مز هر بر حادثہ حقنہ نص کیلما دی، هر حادثہ خصوصندہ نص کیاو متصورندہ توگل. واقعہ بولغان نصر متاہیلر اما واقعہ لر متناهی توگل. متناهی بولماغان نرسہ لرنی متناهی نرسہ لر آستینہ جیو و ضبط ایتو ممکن اش لردن توگل. اوشبو مقدمہ لردن ایسہ هر حادثہ حقنہ اجتہاد و قیاس یورو لازم ایکاندکی اوز اوزندن معلوم بولادر. (۵) حضرت علی: «لا تکرہوا اولادکم علی آثارکم فانہم مخلوقون لزمان غیر زمانکم» دیب ایتہ در ایدی. (۶) اسلام فلاسفہ لری، فلسفہ ندہ عموماً آرسطوغہ ایہر دیلر و بیک آز مادہ لردہ گنہ افلاطون فکرنی قبول ایتدیلر.

شهرستانی ننگ مشهور و معروف اثر لری مونلر:

(۱) تاریخ الحکماء. مشهور مستشرق لردن بلاندنگ خصوصی کتبخانہ سندہ قول یازمہ بر نسخہ سی بارلق روایت ایتولہ در. فارسچیہ ترجمہ سندن بر نسخہ نی هندستان امیر لرنن بری «فرارز» اسملی مستشرق غہ صائقان ایدی. اول ایسہ آلوب قایتوب اوز کتبخانہ سینہ قوبدی.

(۲) تلخیص الاقسام لمذہب الانام فی الکلام.

(۳) مصارعات الفلاسفہ. غوطادہ یازمہ بر نسخہ سی بار.

(۴) الملل والنحل. باشلاب ایکی جلدندہ ۱۸۴۶ھ «لوندون» ہرندہ و آندن صوٹ ۱۲۶۱ھ تاش باصمہ برلہ مصرندہ و آندن

لقد طفت في تلك المعامد كلها
وسيرت طرفي بن تلك المعالم
فلم ار الا واضعا كحائر
على ذنن او قارعاسن نادم
بيتلريني اوزينكي ديب ظن ايتسه لرده، درستي ابن خاكان يذکر
ايته طورغان ابن الصائع الاندلس شعرلری بولسه کيردک.

شهرستاني، آخر عمر نده اوزينگ طوغان ايلي «شهرستان» غه
قايتدی، شونده کوبی آزمی طورغاندن صوگ ۱۱۵۳-۵۴۸ نچی
یل شعبان آخرنده (نویابرده) وفات ایتدی. یاشی تقریبا ۷۰ لرده
ایدی. الله تعالی ننگ غفو و غفرانینه، مرحمت و رضوانینه طوغری
کیلسون ایدی. ر. ف.

شعر:

تسلی

امیدسزله نمه کوگم بو بلاردن، جفاردن
سگا ربم تعالی دن یوک بر امتحاندور بو.
جهانک باق! یوک ارکانینه نولدی بلاردن
یوک ارکانینه ده طار لجد اولغان جهاندر بو،
صورا! او ایوبک صبرینی سن خالق تعالی دن
صبر زور بر مزیت؟ زور کلات ایماندور بو.
فریب بی وفا دهرک اوصانمه هیچ جفاستندن!
اوصانماق هیچ یاقشماز ایراره پک زور زیاندور بو.
فلک! سن جور و ظلم ایتسه گده طویمام بو حیاتمندن
سگا معروض اولانا باق! یوک بر قهر ماندور بو.
بولونماز دنیا ده بر فردما معروض غم اولماز
بولونسه یا فرشته یا که سکان جناندور بو.
عزازیل! استفاده ایتمه بوکون فقر و فاقه مدن
وسا و بیسیگه معروض ذاتی ییل! صاحب ایماندور بو.
قدیر ساک بی مشقت؛ بی جفا برداری ای کوگیم!
اجاب امر ارجعینی قیل! دارالاماندور.
تعجز جورینه، ظلمینه دهرک زور تمر دلیکدور
رکوب اسب اتجار ایدن قندن بیاندر بو.
حیات لذتلیدور بالدانده، حلوانده، باغدانده
توکن ایراوز دمینی دنیا ده ایگ زور ناداندور بو.
امید اوزمه خدایک رحمتدن «عسکری!» زیرا:
خدایک رحمتی بحر محیط بی پایاندور بو.

معالم شاکر المختاری. «کاتته قورغان».

صوگ ۱۳۱۷ ده ابن حزم اثری هامشندمه مصرده طبع ایتولدی.
نمسهر مونی اوز تلرینه ترجمه قیلوب ۱۸۵۱ ده «هال» شهرنده
طبع قیلدیله. توزک عالمردن نوح بن مصطفی اسمنده بر عالم
(۱۰۷۰ ده وفات) تورکیچه گه ترجمه قیلدی. شوشی نسخهدن قول
یازمار غوطا هم بیرلینده بار. افضل الدین الاصفهانی اسملی بر عالم
فارسیچه غه ترجمه ایتدی.

الک وقتلده «الملل والنحل» نی کوب قارادق و کوب
استعمال ایتدک. صوگندن قرآن و حدیث علملری برله بر قدر
آشنا بولغانمز، اوزینگ معروف طریق برله رسول الله هم صحابه لر
وسلف صالح لر یوللرینی بلگانمزدن صوگ موندی اثرلرک اهمیتلری
قالمادی. بزنگ ایچون رسول الله و صحابه لرینگ یوللری کافی.
شوندن باشقلر برله ایجا با وسلبا بر اشمزده یوق.

مگرده «آثار» ده (ج ۱ ص ۱۱۱ ده) «اسلام عالمردن
بری - حضرت عیسی مبعوث بولغاندن صوگ افلاطون شوندی
موندی سوزلر سویله دی - دی. موند البته با گلشاق بار. چونکه
افلاطون، عیسی علیه السلامدن کوب یلر مقدمگی کشی» دیگان
سوزمزگه بوری اویازنده عین الحان اسمنده بر ملا، «افلاطونلر
آلر کوبا، آلرنی شهرستانی الملل والنحلده ذکر ایتدر،
شولرنگ بررسی حضرت عیسی که معاصر بولوی ممکن» دیب
اوستمزگه هجوم ایتکانتدن صوگ تکرار بر مرتبه الملل والنحلنی
تیکشروب حتی اسماء رجال حقنده بیک یاخشی بر فهرست
توزوب چیقدق. نتیجه ایسه اولگی بلگانمزدن آرتق نهرسه
کورلماودن، الملل والنحلده بتونس ایکی افلاطون ذکر ایتلوب
هیچ بری حضرت عیسی که معاصر توگلک اثبات ایتلودن
باشقه نرسه بولمادی. خلقلرنگ یا گلشلرینی توزه تو و اوستومزگه
هجوم ایتوچیلرینی اورمان بوللردن اوچسز تقرقلردن چیقاروبده
طوغری زور یولغه توشروب یبارو وظیفه سی بزنگ اوستمزده
بولماغان سبیلی عین الحان ملاغه بر سوزده انده شمه دک اما
اوزی: «هه! آثار صاحبنی نی اشله تدم؟ ملازم قیلدم، جواب
بیره آلمادی، بلکه آنک ثلی الملل والنحلنی کورگانی ده یوقدر»
دیب قوانوب یوردیمی یوقمی؟ مونی بلمیم. هر حاله «الملل
والنحل» نی ینه دن بر مرتبه قاراب چیقومه سبب بولغانی ایچون
رنجمیم بلکه رحمت اوقیم. یوقسه بر سبب سبب، مطالعه قیلوب
بولمیدر ایدی.

۵) نهاية الاقدام فی علم الکلام. اکسفورد همده استانبولده
«یاکئی جامع» کتبخانه سنده قول یازمه نسخهلری بار.

شهرستانی اثرلرندن «نهاية الاقدام» ده همده «الملل والنحل»
ده ذکر ایتوله طورغان:

دینی مسئله لر

فقیه لر نظر نده ربا

عدد «شورا» ده بیان قیلندی . اشته قرض مقابلنه، دیون مقابلنه یا هر آی یا هر سنه آنوب ویرلور فائض - نسیئه رباسی اولور . اسلام فقیه لرینک بالاتفاق اجماعلرینه کوره، نسیئه رباسی علی الاطلاق حرامدر . مال نصل مال اولور ایسه ده، اجل نه قدر اوزون یا خود نه قدر قیصه اولور ایسه ده، فائض نه قدر آز یا خود نه قدر کوب اولور ایسه ده، نسیئه رباسی علی الاطلاق حرام اولور . ربا آیت کریمه لرینک احاطه سندن عمومندن نسیئه ربا لرینک هیچ بر صورتی، ماللرک هیچ بر جنسی، فائضلرک هیچ بر مقداری، اجلک هیچ بر مدتی مستثنی توکلدر، «وان تبتم فلکم رؤوس اموالکم» آیت کریمه سی مستغرقدر، محکمدر، ماللرکده هر برینی فائضلرکده هر مقداری احاطه ایدر .

نسیئه رباسی حقنده قرآن کریمک شارح حکیمک یانی کافیدر، شافیدر، آچیقدر، هیچ بر اجمال یوقدر . ماللرک جنسیتی جهتیه ده فائضلرک مقداری جهتیه ده، اجلک امتدادی جهتیه ده اجماع یوقدر .

نسیئه رباسی علی الاطلاق حرام اولوب، اسلام فقیه لری تحریمک بر نیچه سیلرینی ده سوبله مشلر:

(۱) انسانک ملکی محترمدر، معصومدر، یا عمل یا مال مقابلنه اولمادقجه، آلمق مشروع اولماز . بلکه غضب اولور . نسیئه رباسی بلا مقابل اولمق حسییه بوکا کوره حرامدر . مستقرض فقیرلک یوقلق قوتیه راضی کبی اولسه ده، رضاسی فی الحقیقه رضا توکلدر؛ بلکه مجبوریتدر، اضطراردر، معامله لرکک مهم رکنی، یعنی ایکی طرفک رضاسی - ربا معامله سنده بولماز . بوکا کوره ربا معامله سی باطل اولور .

مستقرضک مالدن استفاده سی قطعی توکلدر، موهومدر . فائض ایسه مقطوعدر؛ متیقندر . متیقن فائض - موهوم انتفاع بدانده اولماز . بلا مقابل دیادله اولمق جهتیه ده ربا معامله سی باطل اولور .

(۲) فائض - زحمتسز خطر سز کسب اولمق آسانلیقه،

فائض مسئله لرنده اقتصاد نظریه لرینی، اهل علم نظر لرینی بیان ایتدک . نظریه لرک هر برینی نه قدر شدتلی جرح ایتمش ایسه کده، هر بر اجتماعی مسئله لره اساس اولایلور قدر اهمیتلی ایدی . لکن عدالت فاشنده اک قوتلی نظریه عمل نظریه سی اولوب، عمل نظریه سنه کوره فائضلرک حراملی آچیق کورندی . بوکا کوره، ربا معامله لرینی حرام ایتمک - هم عدالت اقتضاسنه . هم اقتصاد قرارینه، هم هیئت اجتماعیه مصاحبتلرینه اک موافق حکم اولور . ربا مسئله لری حقنده اسلامیتک قراری اقتصاد نظریه سیله ده تقدیر قیلندقدن صوگ، ربا مسئله لرینه اسلام فقیه لرینک نظر لرینی ده بیان ایده ییم .

اسلام فقیه لری قاشنده ربا ایکی نوعدر: (۱) بری نسیئه رباسی، (۲) دیگر بری فضل رباسی، نقد رباسیدر . نسیئه رباسی - قرضلرده، دیونده انتظار مقابلنه آنور فائضدر . بدویت دنیاسنده، اولگی هم شوکونگی مدنیت دنیاسنده تمام معلوم بر معامله در .

«ربا النسیئه هو الامر الذی کان مشهوراً متعارفاً قبل الاسلام فی الجاهلیة وذلک ان الانسان کان یدفع ماله قرضاً اودیناً علی ان یاخذ کل شهر قدرأ معیناً ویکون رأس ماله باقیاً له . فاذا جاء الاجل وحل الدین طوب المدين بر أس المال . فان لم یؤده الی الدائن زاد فی الاجل . وله القدر المعین فی کل شهر اوفی کل سنه .» جاهلیتده معروف مشهور اولوب، قرآن کریمک غایت آچیق غایت جزیل آیت کریمه لرینه تحریم قیلنمش ربا - نسیئه رباسیدر .

۱۹۱۶ سنه سینک ۱۷ نجی عدد «شورا» ده ربا آیت کریمه لرینی تلاوت ایتوب، تفسیر لرینی ده یازمش ایتدک . قرضک، دیونک، اعتبارک حقیقتلری ده فرقلری ده ۲۲ نجی

مبادله ماله مالرك جنسلى مختلف اولسه ده اولماسه ده، اجل مقابله طلب قىلنه چق بدل ايكي طرفك برنده وار ايسه، نسيئه رباسى اولوب حرام اولور.

نسيئه ربالىنى مشهور آلتى جنسك برينه قصر ايتمك فكرى فقه مذهبلىر نده فقه كتابلار نده وار ايسه، غايت بويوك بر وهم اولور. نسيئه ربالىنى قياس اعانه سيله باشقه جنسلره تعديه ايتمك زحمتلىر ده بيهوده بر مشقتدر، تمام بمث بر حر كمتدر.

نسيئه ربالى، بعض فقيهلرك وهملرى كى، مالرك بعض جنسلرينه خاص توكل، بلهكه مبادله سى ممكن يا معروف مالرك هر برينى البته شاملدر. نسيئه رباسى قرآن كريم آيت كرىلر نده شارع حكيمك معصوم لسانلر نده تحريم قىلنمش ايكن، مالرك جنسىق فائضك بويوكلگى اعتبار قىلنماش، شرط قىلنماش. بلهكه فائض نه قدر آز ايسه ده، اجل نه قدر اوزون ايسه ده، هر بر مبادله نسيئه رباسى البته حرامدر.

۲) اسلام فقيهلرى ربا مسئلهلر نده بوتون همترلرينى اهميتى آز تعليل اجتهادلرينه حصر ايتوب، هيئت اجتماعيه ده اهميتى غايت بويوك جهتلرى تمام اهمال ايتديلر. مال جنسيتارينك اختلافلرينه حاجتدن فضله اهتمام ايتمك بدلنده قرض ايله قرضك فرقلرينه اهتمام كوزيله نظر ايتسلر ايدى، فائض معاملهلرينك اقتصاد دنياسنده اهميتلرينه كوره، ربا مسئلهلرينى بلهكه حل ايدرلر ايدى. ۲۲ نچى عدد «شورا» ده قرض ايله قرضك غايت آچيق غايت بويوك فرقلرينى بيان ايتدك. شريعتك حكمتى عدالتى او بويوك تفاوتلرى البته اهمال ايتمز. تفاوت اعتبار قىلنور ايسه، متفاوت قرضلرك حكملرى حكمت شرعيه نظر نده هيچ بر وقت برابر اولماز ديمش ايدك.

«شورا» مجله علميه سينك ۲۲-۲۳ نچى عددلر نده قرضك اعتبارك اقتصاد دنياسنده غايت بويوك اهميتلرينى ده بيان ايتمش ايدك. حقيقت طالبلىرى او مقالهلرى يه مطالعه ايد بيلور. اكرده اسلام فقيهلرينك اجتهادلرى بوللرينه سلوك ايتوب، فائض معاملهلرينه اسلام فقيهلرينك كوزيله نظر ايدر ايسهك، قرض ايله قرضك فرقلرينى، اقتصاد دنياسنده اعتبارك غايت بويوك اهميتلرينى تمام اهمال ايتمك، همده هيئت اجتماعيه حاجتلرك بويوكلرينه بويوكلر خلل ويرمك لازم اولور.

اقتصاد دنياسنده اعتبار بر كه سيله تايمين قىلنوب كلمش ضرور حاجتلرى مهم مصلحت عموميهلرى باشقه بر بولدن تايمين ايتمك ممكن اولسه ايدى، فائض معاملهلرينك ضرورتى بلهكه او قدر بويوك اولماز ايدى. لكن باشقه بر يول يوقدر، ياخود مدنيت دنياسنه معلوم توكلدر. انسانيت دنياسنده اعتبار معامله سى بوتون معاملهلرك

انسانلرى عطالت بطالت بوللر نه سوق ايدر؛ تجارت، زراعت، صنعت كى طبيعى هم مشروع عمل بوللر ندى انسانلرى عاقبت منع ايتوب، خالقك اجتماعى اخلاقلرينى بوزار، ضرورى حاجتلرك بوللرينى قطع ايدر هيئت اجتماعيه مصلحتلرى انسانلرك ضرور حاجتلرى يالكر زراعت، صنعت، تجارت عمللريله تايمين قىلنور؛ فائضك مشروعيتى ايسه، انسانلرى عمل بوللر ندى منع ايدر.

۳) هيئت اجتماعيه انتظامى - تعاون اساسلرينه مبنيدر. قرض ده ديونده فائض مشروع اولور ايسه، معاملهلر ده تعاون وظيفهلرى احسان حسياتى تمام منقطع اولاجق.

۴) استقراض اكثرته احتياج دقيهلر نده اولور. انسانك احتياجندن اضطرارندن استفاده ايتمك، يعنى قرض مقابله فائض آلمق ديانت علويتنه ده انسانيت شرفنه ده هيچ بر صورتله موافق اولماز.

۵) انتظام جهتيه تعاون اساسنه بنا قىلنه چق هيئت اجتماعيه عدالت اقتضاسيله برابرلك اساسنه، مساوات اساسنه بنا قىلنمق لازمدر. حقوق ده برابرلك، حریت ده برابرلك، اقتصادى خيرات ده برابرلك مساواتك اك مهم ركترليردر. فائض معاملهلرى، ربا مشروعيتى مساوات اساسنه بر نيجه جهتله خلل ويرور. اول، مشروع طبيعى عمللر نى بر افوب عطالت بطالت توشهكلر نده اويوچى بويوك بر صنفك حدوتنه دوامنه اك قوتلى سبب اولور؛ ثانياً، بويوك ثروتلرك بر الده بر يرده طوپلانمه سنه صاقلانماسنه اك آسان يول اولوب، هيئت اجتماعيه ده بويوك اكثرته كوچوك بر اقليت پنجه سنده اسير ايدر.

شو وجهلرك آچيق دلالتلرينه كوره، نسيئه ربالى حقنده سماوى دينلرك قرارلرى هيئت اجتماعيه مصلحتلرينه تمام موافق اولور.

نسيئه ربالى حقنده اسلام فقيهلرينك بيانلرى، اوزون بيانلرينك ده خلاصه سى شودر. امانت قلميله صدق لسانيله نقل ايتدم. ۱۹۱۶ سنه سنك ۲۲ نچى عدد «شورا» ده يازمش ايدم. انسانك عقلمده استفاده قابليتى ده اعتقاد قدرتى ده واردر؛ علوم نظريهلرينى ده، فقه مذهبلىرينى ده سماوى دينلرك تعليملرينى ده انسان اتقاد ايد بيلور. طلب قصديه اولور ايسه، اتقاد انسانك عقلمده حقيقت نقدى احسان ايدر.

فقه مذهبلىرينى ده ايندى اتقاد ايديك :

۱) كتب فقهيه عبارهلرينك ظاهرلرينه كوره، نسيئه ربالى مالرك بعض جنسلرينه مخصوص كى ايسه ده، شريعت اسلاميه نظر نده رباى نسيئه مالرك هيچ بر جنسینه مخصوص توكلدر. جنسلرك هر بر نده نسيئه رباسى مقصوددر.

اساسی اولوب ضرور بیدر. اعتبار معاملهرینک اساسی ایسه، فائض در. فائض معاملهرینی عمومیتله تحریم ایتمک اعتبار معاملهرینی تمامیه قطع ایتمک کبی اولور.

نسیئه ربالی حقنده اسلام فقیهرینک اجتهادلرینه مذهبهرینه شو افتقادی توجیه ایتم. تأدب لسانییه، احترام مراسمیه سوزمی فکرمی سویلهدم. هیئت اجتماعیه صحیفهلرنده یازلمش اجتماعی آیتاری او قودم، عدالتی معاملهرک لسایله روایت قیلنمش سنت اقتصادیهلری سندلریله نقل ایتم.

فائض معاملهرینی بلا استثنا تحریم ایتمش اسلام فقیهلرینه ایکیدن بری اختیار ایتمک لازم اولسه کرک: (۱) بادولتک مملکتک اک ضرور مصاحتلرینی تمام اهال ایتمک، (۲) یاخود او ضرور مصاحتلاری تأمین ایچون باشقه بر یول آرامق.

انسانلرک شو کونگی طبیعتلرینه کوره، معاملهرینک شو کونگی نظاملرینه کوره. اجتماع شکللرینک شو کونگی اساسلرینه کوره، باشقه بر یول یوقدر. حیات انسانییه مصاحتلاری هم سعادتاری ایچون رحمت کو لکن نندن اینمش شریعت اسلامیه نامندن دولتک هم مملکتک ضرور مصاحتلرینی اهال ایتمک اجتهادی اسلام فقیهلرینک غایت بو بویک شأنلرینه مناسب اولماسه کرک.

اگر شو ایکیدن برینی اسلام فقیهلاری التزام ایتمهسلر، شو تقدیرده قرض ایله قرضک تفاوتلرینی رعایه قیلوب؛ برینی احسان اساسنه، دیگرینی تعاون هم اشتراک اساسلرینه تأسیس ایتمک کبی بر طریقله فائض معاملهرینی حل ایتمک بلکه ممکن اولور.

نسیئه ربالی حقنده اسلام فقیهلرینک نظرلرینی اتقادلریله برابر نقل ایتمک. ایندی فضل ربالرینه ده بیان ایده یک.

فضل رباسی - مبادله ده ایکی طرفک برنده شرط قیلنمش زیاده. مثلا: بیگ گرام بوغدایی بیگ بر یوز گرام بوغدای مقابلنه صاتمق کبی.

حدیث کتابلرینک هر برنده بر نیچه صحابه دن فضل رباسی حقنده شو حدیث روایت قیلندی:

«الذهب بالذهب، والنفضة بالنفضة، والبر بالبر، والشعير بالشعير، والتمر بالتمر، والملح بالملح، مثلاً بمثل، سواء بسواء، يداً بيد. فاذا اختلفت هذه الاصناف فبيعوا كيف شئتم، اذا كان يداً بيد».

عبارهلری منلری مختلف ایسه ده، معنلری بر اولوب، شو حدیث بالاتفاق قبول قیلنمش سنت قطعه در. یعنی: آلتی مالک بری اوزینک مثلنه مقابل اولور ایسه، تفاضل حرام اولور، نسیئه حرام اولور. برابرک هم نقدک شرطدر. اگرده صوگ دورت جنسک بری دیگرینه مقابل اولور ایسه، تفاضل حرام اولماز، نسیئه حرام اولور، مقدارده

برابرک شرط اولماز، لکن حاضرک نقدک شرط اولور. آلتون آلتونه مقابل اولور ایسه، هم برابرک هم نقدک معتبر اولوب؛ آلتون کوموشه مقابل اولور ایسه، برابرک شرط اولماز، لکن نقدک حاضرک شرط اولور. اولگی ایکی جنسک بری صوگ دورت جنسک برینه مقابل اولور ایسه، شو صورتلرده بالطبع هم برابرک معتبر اولماز، هم نقدک شرط قیلنماز.

حدیثک عباره سندن مستفاد شو حکملرده اسلام فقیهلری اتفاق ایتمدی. درست، تعدیه مسئله لرنده فقیهلرک اختلافلری وارد، مشهوردر، بو بویکدر.

حدیث ده تعلیم قیلنمش احکام - آلتی جنسک برینه خاص؛ یاخود آلتی جنس ده بیان قیلنمش احکام دیگر جنسلری ده شاملی؛ مشهور دورت مذهب، هم ده اسلام فقیهلرینک اکثری شامل قیلنمش طرفدارلری اولوب. قیاس علهلرندم اختلافلرینه کوره، مختلف طریقله سلوک ایتملر. اختلافلری هر نه قدر اساسلی ایسه ده، اهمیتلی ایسه ده، فائض مسئله لرینه تعلقلاری یوقدر. فائض مسئله لرینک فضل ربالرینه توققلاری ده یوقدر. بوکا کوره، تعدیه طریقهلرندم فقیهلرک اختلافلرینی تفصیلاتیله بیان ایتمک احتیاجی ده یوقدر.

امام الایمه ابو حنیفه رضی الله عنه حضرتلرینک اجتهادلرینه کوره، اصل ده یعنی آلتی جنس ده فضل رباسینک حرمتی ایکی وصف ایله: (۱) مقدرک، (۲) جنسدشک و صفیه تعلیل قیلندی.

مقدرک: یعنی معامله ده معروف مقیاسلرک بریله تقدیر قیلنه یلمک وصفی.

جنسدشک: معلومدر، یعنی مبادله ده بری دیگرینه مقابل بدللر بر جنسدن اولمق.

شو ایکی وصف. مقدرک جنسدشک، بدللرک هر برنده بولنور ایسه، فضل رباسی امام ابو حنیفه حضرتلری قاشنده حرام اولور، بدللر طعام اولسه ده اولماسه ده.

امام الایمه ابو حنیفه رضی الله عنه حضرتلرینک دقیق اجتهادلرینی قرآن کریمک «فاوفوا الکیل والمیزان ولا تبخسوا الناس اشیاهم» کبی آیت کریمهلری تأیید ایده یلور:

مبادله ادبلرینه تعلیم بویله اینمش شو آیت کریمهلرک هر برنده میکان میزان کبی معیارلر ذکر قیلنوب، هیچ برنده طعالمق کبی قیدلرک هیچ بری ذکر قیلنماش. آیت کریمهلرک ارشادیه اولسه کرک، امام حضرتلری فضل ربالرینی جنسلرک هیچ برینه حصر ایتمه ش؛ هم ده «مثلاً بمثل، سواء بسواء» جمله سنک آجیق عباره سیله عمل ایتوب، مقدرک جنسدشک وصفلرینی اعتبار ایتمشدر.

فضل ربالرینگ حرمتی آلتی جنسک برینه خاص اولسه ده اولماسه ده، حرمتک حکمت اجتماعیسی حکمت ادیبسی نهدر؟ فضل ربالری نیچون تحریم قیلندی؟ حلال اولسه ایدی، اجتماعی یا ادبی ضرری می بولنور ایدی؟

شو مهم سؤالارک معقول جوابلرندن عجزلرینی اعتراف ایتوب فقیهلرک اکثری سکوت ایندی. بعض جسورلری «تحریمک حکمتی فلانی یوقدر، تحریم تعبیدر» دیدی.

انسانلرک طبیعتلرینه، هیئت اجتماعیه حاللرینه، شریعتک تدبیرلرینه علوتته حریت هم احترام کوزیله نظر ایتوجی بویوک فقیهلر فضل ربالرینی تحریم حقنده بر نیچه حکمت بیان ایتمشلر. بویوک فقیهلرک گوزل بیانلرندن استفاده ایتوب، مشکل مسئلهبی ایضاح ایتمک امیدله او حکمتلرک خلاصه لرینی جوهرلرینی بوراده نقل ایتیم.

١) انسانلر مدنیدر، بری دیگرینه تعاون قوتیله، هر وقت هر یرده هیئت اجتماعیه برلگیله عمر ایدرلر. طبیعتلری ذوقلری، رغبتلری، میللری مختلفدر. شواختلافله کوره، طبیعتک برکتلری ده خیراتلری ده حکمت الاهیه تدبیریه مختلف قیلنمشدر. هر بر انسانک ذوقنه، رغبتنه حاجتته کوره، الوهیت مائده لرنده رزقلرک نعمتلرک هر بر لونی هر بر نوعی تمام حاضردر.

انسانلر عقللری روحلری بدنلری قوتلری جهتیله هر نه قدر متفاوت درجه لرنده ایسه لرنده، اقتصادی حصه لرینک برابرلگی عدالت الاهیه قاشنده مطلوب اولمشدر. اللهک مائده لری تیره سنده هر بر انسان محترم مهماندر؛ هر برینک حقلری حصه لری حرمتلری برابردر. لکن الوهیت مائده لرینک بر نیچه ادبی ده وارددر: ١) دعوت قیلنمق، یعنی بلا دعوت حاضر اولماق، ٢) هر خصوصده هر وقت ک ضرور حاجت لرنه قناعت قیلنمق.

دعوت: انسانک عملیدر، اجتهادیدر، کسیدر. انسان اوزینک کوچیله قوتیله سعی ایتمه دکچه، الوهیت نعمتلرندن تناول ایتمک حقنه نائل اولماز. طبیعت مائده لرندن تناول قیلنه حق هر بر لقمه بر عملک ثوابیدر. عمل ادبی، اجتهاد وظیفه سی، کسب قاعده سی - هیئت اجتماعیه ده انتظامک سعادتک ک بویوک رکنیدر، ک مم شرطیدر. هیئت اجتماعیه صنفلرینک بعضلری عمل وظیفه لرنندن آزاد اولورایسه، معطل قاور ایسه، انتظام قالماز، فساد غالب اولور. قناعت ادبی: حاجت لرنک ضرورت قدرینه کفایه قدرینه قناعت ایتمک انتظامک سعادتک ک گوزل تدبیریدر، ک طوغری یولیدر، ایلک آسان طریقیدر.

هیئت اجتماعیه صنفلرینک بری یاخود بعضلری قناعت

فضیلتلرینی بر اقوب؛ لباسلرنده، زینتلرنده، بنالرنده، طعاملرنده، لهویاتده رفاهیت یوللرینه سلوک ایدر ایسه، خالقک اکبری ضروری طبیعی عمللری بر اقور؛ بر اقور؛ سرمایه لرنک اکثری ماللرک عمللرک اکثری فضله شیلره فائده سی یوق هولره صرف قیلنوب؛ مملکتک دولتک ک ضروری مصلحتلری یا تمام اهماق قیلنور، یاخود غایت بویوک طارلقلره دوجا اولور؛ عاقبت، زراعت آدمیلرینه، عمله طائفه لرینه آغر وبرگیلر یوکله نوب، مملکتک دولتک اقتصادی سعادتت تمام زائل اولور، خلق قانی عذابلر ایچنده قالور.

هیئت اجتماعیه ده اقتصادی طارلقلرک فتنه لرنک فسادک اصل سببی، فقیهلرک راینه کوره، شودر، یالکز شودر. قوتلی دولتلرک مدنی ملتلرک هر بری عاقبت یالکز شو بویوک سبب تأثیریه منقرض اولدی.

بوکا کوره، فضله رفاهیتک مظنه لرینی یوللرینی اسلامیت قطع ایتدی.

حیات اجتماعیه ده ک بویوک مطاب: بدنک روحک عقلک صاغلی، سلامتگی، قوتیدر. شو بویوک مطاب ایچون لازم اولایله چک حاجت لرنک هر بری هر بر نوعی الوهیت مائده سنده مبدولدر. انسان اوزینک طبیعتته ذوقته احتیاجنه کوره، حاجت لرنک هر برینی الوهیت مائده سندن استیفا ایدر. لکن طبیعتک هر برینی حلال ایتمش اسلام رفاهیتک فضله لری خصوصنده مؤمنلری قناعت یولنه ارشاد ایتمشدر.

رفاهیتک ک دون درجه سی: بر جنسک، مثلا بر طعامک بر لباسک الده وار نوعنه قناعت ایتمه یوب بر اقوب، یوقاری نوعلرندن برینی آرامق. مثلا: بوغدا یگ هر بر نوعی آچلق دقیقه سنده هر بر انسان ایچون گوزل طعام اولاییلور؛ الده بولنور اورتا نوعینه انسان قناعت ایتمه یوب، بوغدا یگ ک یوقاری نوعلرینی آزار ایسه، اللهک مائده سی حضورنده سوء ادب ایتمش کبی اولور، ضرورتی یوق رفاهیت یوللرینه آباق باصوب، فائده سی یوق یهوده فضله رفاهیت لرنک قابولرینی ده آچمش اولور.

طعامدن مقصد - بدنی هم سلامتگی حفظ ایتمکدر. هر جنس طعامک هر بر نوعی شو مقصدی تامیله ایفا ایدر. نوعلرک بری الده بولنور ایسه، بر اقوب، یوقاری نوعلرینی آرامق ضرورتی یوق رفاهیتدر.

شو ک عادی ک ابتدائی رفاهیتی بر انسانک حیاته نسبتله اعتبار ایدر ایسه ک، ضروری بلکه محسوس اولماز، لکن هیئت اجتماعیه حیاته نسبتله اعتبار ایدر ایسه ک، ضروری مفسده سی بویوک اولاییلور.

انسانلرک اجتماعی معامله لرینه عائد محاکمه لرنه فکر کوزلرینی

ایدنر. بوگا کوره ایکی طرفک برنده مقدار جهتیله تفاوت بولنمق مشروع اولور، فضل حرام اولماز. بوگا کوره، شارع حضرتلری «فاذا اختلفت هذه الاصناف فبيعوا كيف شئتم.» دیمشدر. بر جنس طعامک بر مقداری دیگر بر جنس طعامک بر مقداریه مقابل اولور ایسه، بر طرفک خاصیت طبیعیه سنه بدل اولمق اوزره فضل حلال اولور، لکن بدلارک هر بری طعام اولمق جهتیله نسیئه حرام اولور؛ «بدأً ید.» اولمق شرطدر.

فضل ربالرینی شارع حکیمک تحریمی حقه فقیهله لسانیه بیان قیلنمش حکمتلرک بری شودر: یعنی فضله رفاهیت داعیه لرینی قطع ایتمک ایچون، شارع نوعلرک تفاوتلرینی اهل ایتمش؛ بر مال اوزینک مثله مقابل قیلنور ایسه، بر طرفک جودتنه عالیگنه شارع قیمت ویرمهش؛ بر طرفک جودتنه مقابل آرتق ویریله چک مقداری، ربا قیوب، حرام ایتمش.

اساسلی می، یوقمی، حکمتلرک بری شودر.

۲) فضل ربالری، اوزلرنده وار مفسده جهتیله توکل؛ بلکه نسیئه ربالرینی یوللرینی باغلامق وسیله سیله تحریم قیلنمشدر. بدلارک هر بری حاضر اولا طوروب، جودت کبی بر خصوصیت مقابلنه فضل ویرمک حرام اولور ایسه، ممنوع اولور ایسه نسیئه تقدیرنده یالکراجل مقابلنه فضل ویرمک آلمق البته حرام اولور. همده مثلاً، درهمک برینی گوزلک کبی بر خاصیتنه کوره ایکی درهم مقابلنه آلمق ویرمک مشروع اولور ایسه، معجل فائده مؤجل فائده معامله لرینه یول آچار ایدی؛ معجل فائده نسیئه ربالرینه وسیله اولور ایدی؛ جنسده مالارده معجل فائده لراک مشروعلگی نسیئه معامله لرینه انسانلری عادتاندورور ایدی.

حرامک وسیله لرینی ده حرام قیلنمق قاعده سیله فضل ربالری حرام قیلنمش اولور.

شو فصلده بیان ربا مسئله لرینه اسلام فقیهلرینک نظرلرینی آچیق کوسترمش اولسه کرک. نسیئه ربالری قرآن کریمک آیت کریمه لرینه تحریم قیلندی؛ فضل ربالری ایسه، شارع حکیم علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک سنت ثابته سیله.

نسیئه ربالرینی حرمتی اجماعدر، فضل ربالرینی حرمتی حقه اختلاف بولنمش ایسه، وار ایسه ده امتک اکثریتی نسیئه ربالری کبی فضل ربالرینی ده تحریم ایتمشدر.

درست، «انما الربا فی النسیئه» - «لا ربا فی ما کان بدأً ید.» حدیثلری بالاتفاق ثابتدر؛ درست، ابن عمر، ابن عباس، ابن الزبیر کبی فقیه صحابه لردن فضل ربالرینی حلاللگی روایت قیلنمشدر. لکن شو ایکی حدیث اولگی حدیثمزه معارض توکل، بلکه «فاذا

عاقبت جهتلرینه ده اوزاتور ایسهک، فردلرک حیاتلرنده «محسوس توکل مفسددر» هیئت اجتماعیه ده، عاقبت، اولدقچه بویوک بکون تشکیل ایدرلر.

بوگا کوره. شوالک عادی رفاهیتک فابولرینی یوللرینی باغلامق تدبیریه، شارع حکیم علیه الصلاة والسلام حضرتلری «البر - بالبر، الشعیر - بالشعیر؛ والتمر - بالتمر؛ والمالح - بالمالح، مثلاً - بمثل، سواء - بسواء.» بویوردی.

شعیر - شعیره مبادله قیلنور ایسه. بر طرفده مقدارک زیاده لگی دیگر طرفک گوزله لگنه جودتنه کوره اولسه کرک. یوقسه، مبادله ده معقول بر معنی بولنماز ایدی. لکن بر مال اوزینک مثله مبادله قیلنور ایسه، رفاهیت فابولرینی باغلامق تدبیریه، جودتک قیمتی اعتبار قیلنماز، اهل قیلنور؛ بر طرفده مقدارک زیاده لگی فضل رباسی اولوب حرام اولور.

شومعنی هر بر مالده وارددر. هر جنس طعامده، هر جنس لباسده، هر جنس ییمشده شو معنی تامیه بولنوب، مال اوزینک مثله مقابل قیلنور ایسه، «مثلاً بمثل، سواء بسواء» قانونی البته معتبر اولور.

نقود مسئله سی ده شویله در. هیئت اجتماعیه معامله لرنده واسطه لاق ایچون بر نوع نقود البته ضروریدر، همده تمام کافیدر. نقودک نوعلری مختلف متفاوت اولور ایسه، مبادله سهواتنه بویوک اختلال کلور.

بوگا کوره، شارع حکیم علیه الصلاة والسلام حضرتلری نقودک تفاوتلرینی اهل ایتوب، بر جنسک جیدلرینی ردیلرینی قیمت جهتیله مساوی حساب ایتمشدر. بوگا کوره، «الذهب بالذهب، والفضة بالفضة. مثلاً بمثل، سواء بسواء، بدأً ید.» بویورمشدر. ردی نقودک یوللرینی باغلابوب، تداولدن چیقارمق حقه، همده نقودی صاتاق متاع کبی اعتبار ایتدرمه مک حقه، آلتونی کوموشی زیتلرده صناعتلرده استعمال ایتدرمه مک خصوصنده شارع حکیم علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک غایت معقول تدبیریدر.

شارع حکیمک شومعقول تدبیری مدنیت دنیا سنده، بوتون بر یوزنده مقبول اولسه ایدی، نقود قطلغنه انسانیت دنیا سی دوچار اولماز ایدی.

انسانلرک مزاجلرینه کوره ذوقلری رغبتلری اشتها لری مختلفدر دیدک. النده مثلاً بوغدا بی بولنور، اشعیره رغبت ایدر، یاخود حبوباتک باشقه برینی آرزو ایدر. شو صورتده بوغدا یورور، شعیر یاخود حبوباتک دیگرینی آلور. طبیعی، جنسلرک قیمتلری متفاوت اولور، بویله تفاوتی شریعت اسلامیه اهل ایتمز، اعتبار

مسلم هیچ بر یرده شریعتک تعلیملرنی اهل ایده مز. قواعد فقهیه ده (١٢٥) نجی قاعده اولمق اوزره «بر یوزی بر یورتدر» دیمش ایدک. یعنی مالک قانک عرضگ بلکه همه حقوقک معصوملگی ذاتیدر، هر حق اوز باشنه معصومدر. احکام شرعی حقیقه، حقوقک معصوملگی حقیقه بوتون یر یوزی بر یورتدر. امام الائمه ابوحنیفه حضرتلرینک سوزی بنم نظر مده هوجه تو گددر لیکن امامک سوزی حرب زمانته حرب حالته مخصوص اولسه کرک. معاهده عقد قیلندی می، دار الحربک حکمی فالماز، هر بر طرفک ماللری جانلری قانلری معصوم اولور.

شو مهم مسئله خصوصنده مذهب مقلدلرینک دعاغلرنده غایت بوبوک وهم واردر. حتی هندوستان، تورکستان روسیه مسلمانلرینه ربا معامله لرینک جوازیننی مذهب مقلدلرینک اکثری شو بوبوک وهم اساسنه بنا ایدرلر. موسی جار الله.

شعر:

..... لرغه

ناز ایتمه، آج بو پرده نی یوزدهن، قویاشه باق!
ایرکن یاشه، قویاش نوریدهن بولمه سین جبراق!
جبر ایتدی لر، خبرسز اولانلر توشوب یولیگ
ارغیب جیق اول اوتورمه دن ایمدی باسیب آباق!
قولغه قول اوشلاشیب بزرک ایله ایش ایتاساڭ
سین سز کوب اولدی، ملتیمیزنی ایشی چتاق
شول چاق غچه اگر سینی قیسغان ایسکده بز
آنی بوتون اونوت، آنا سین، آج بزه قوچاق!
تیک تور! دیگان کیشی سوزیغه آسماین قولاق
ایشغه توتون، اوتوره او یوگده، بولوب قوناق.
قولغه توتوب، بیلم یرقین، حر آینه مین:
دوشمن لریمز ایتاس اوچون بزلی اولاق.
حقیق نی ویرمدوک، سینی بوغدوک، کوب عصرلر
نوردهن اوچ آلماین، کیچورو، سیگا یخشیراق.
ایش سزلیک اویغه سزنی یاتبیق، شونک اوچون
بزنی دیر ایردیله، همه، بر قول، بر آباق.
سز آتله لر، قز ایله اوغول لرنی اوقوتوک
سین «ترجمان» اویوقلامه، اویغاق بول، بو چاق!
احترام ایله بهرام بیک دولت شاه.
«کته قورغان».

اختلافت هذه لاصناف فیهوا کیف شتم اذا کان یدأ ید. «جمله سنه مراد قدر، بیاندر. سوال قرینه سیله ده بیان قرینه سیله ده جنسارک اختلافلری صورته مینیدر.

ستلر آراسنده تعارض کورمک - نظرک قصوریدر. حدیثلری توفیق ایتمک خیالیله، مؤلفلر، مذهب مقلدلری زحمتلریشلر ایسه ده، مجبوریتی بوق ایدی.

شو فصلک اوزون بیانلریننی اجمال ایدر ایسه ک، شوبله اولور:
(١) نسیئه ربالی قرآن کریمک نصوص قطعیه سیله بالاجماع قطعاً حرامدر.

(٢) نسیئه ربالی رینک حرمتی ماللرک متاعلرک بعض جنسلرینه مخصوص اولمایوب، مبادله صورتلرینک هر برینی شاملدر. اجل مقابلنه، انتظار مقابلته آتوب ویریله چک زیاده لرک هر بر مقداری هر بر مبادله ده البته حرامدر.

(٣) مذهب مجتهدلرینک قیاسلری، مشهور تعلیللری اختلافلری نسیئه ربالی رینه متعلق اولمایوب، یالکر فضل ربالی رینه عائددر.

(٤) مجتهدلرک مشهور اختلافلریننی نسیئه ربالی رینه عائد خیال ایتمک بوبوک بر وهمدر، تمام خطادر.

(٥) مدنیت باقلرینک معامله لریننی، فائض مسئله لریننی شریعت اسلامییه اساسلریله حل ایتمک لازم ایسه. اسلام فقیهلرینک قیاسلریننی تعلیللریننی انتقاد ایتمک، ابطال ایتمک زحمتلرینک فائده سی ده اهمیتیه ده یوقدر.

(٦) نسیئه ربالی رینک حرمتی بالذات مقصوددر؛ فضل ربالی رینک حرمتی ایسه، یافضله رفاهیت یوللریننی باغلامق ایچون، یاخود نسیئه ربالی رینک وسیله لریننی ده قطع ایتمک ایچون مقصوددر. وسیله اولای ییلمک صفتیه تحریم قیانش معامله لرده منع - معامله لرک اوزلرینه عائد اولماز، بلکه توسل جهته عائد اولور. اگرده معامله ده توسل جهتی بوق ایسه، حراملق بولماز.

اوزون بیانمزلی اجمال ایتدک. اوزمزک ملاحظه مزلی یانندن قبل ینه بر نیچه مسئله حکایه ایده بیک.

(١) نسیئه ربالی رینک ده فضل ربالی رینک ده حرمتی ایچون بدلدرده عصمت شرطدر. بدلرک بری معصوم اولماسه، رباسی حرام اولماز. دار حرب ده مسلم ربا آلور ایسه، حلال اولور. چونکه حریرلرک بوتون ماللری ملکلری حلالدر، رباسی البته حلال اولور. شو مذهب امام الائمه ابوحنیفه رضی الله عنه حضرتلرندن روایت قیلتمشدر. امام مالک امام شافعی حضرتلرینک اجتهادلرینه کوره ربا دار حرب ده اولسه ده جائز اولماز. بر مسلم امان عهدیه محارب لک دارینه داخل اولور ایسه، عهدلرینه خیانت ایتمک حرام اولور. بر فرض محارب دولت ربا معامله لریننی تجویز ایدر ایسه ده، شریعت اسلامییه تحریم ایتمشدر،

تورکستانده بو کونگی حیات

IX

دور ایتباه .

الف لامنی استعراقه یا جنس که، ممتنع نی ممکن که آوداروب عصر لر بویی تو بسز کیسمه کار که صو طولدروچی مخلوق لر، بزده گنه تو گل تورکستان، بخارا و فرغانه لرده بزده کیدن نیچه درجه آرتق و کوچلیدر. «دین» و «علم» نامنه عطا تده قالب دنیا شغلر نندن بتونلای حیث که جیگلوچی خلقلر طبیعتلرینه ایرمک تابوب شول بیهوده اشلر ننده دوام ایتوده، دین و علم نامندن اهل اسلامنگ ترقی و تمدنینه آبق چلوب ملتنی ظلمت ایچینه اوستره وده ثابت ایدیلر. شول وقتلرده محترم اسماعیل بابانگ قدرلی «نر جان» ی روسیه اسلاملرینه احوال زمانتی ترجمه ایته، بو پارلاق یولدز تورکستان ظلمتلری ایچنده بیگره کده آجق کورنهدر ایدی.

لکن بورونغی خلقلر ننگ ساحلدن یازودن قورقوب، نه دیکگر و نده قوری ایچینه کرمه سدن عصر لر چه بر چمورده طنچنغولری کبی تورکستان خلقی ده اوزلر ننگ ایسکی حیاتلر نندن، بورونغی عادتلر نندن یازو قورقوسی ایله مدنیت که آرقه لر ننه یله نهلر ایدی. حمدلر اولسون بو حال نی قدر اوزون دوام ایتسه ده بخت که قارشی صوکی کورنه باشلادی. عموما روسیه اسلاملر ننده ظهور ایتکان ایتباه، ملیت و مدنیت غوغالری قارانغی اورتا آسیاده ده یا گفرادی. وبا، طاعون آقتلری، آچاق بلالری بورونغی انسانلر نی عصر لر چه طنچ اولطورغان اورنلر نندن قوزغالوب هیچ بر مانع که قارامی وطنلر ن تاشلارغه مجبور ایتکان کبی شمال تورکلر ننده کی علم و فکر غوغالری، الفبا فتنلری ده ایسکی تورکستان حیاتینه باروب بهرلدی. بتون دنیانی قوجا قلاب آغان کوچلی مدنیت آچلق، وبالر تویلی گنه قورقنچلی تو گل ایدی. اول دنیا ده بوغانان، محو ایتمه گان نهرسه نی قالد رمادی. نوبتی ایله تورکستانغه ده قولن صوزدی. قابرغالری آراسینه مدنیت طرناقلری باتقاندن صوگ قالغومق، آغز ده صاغز بولوب تشرلر آرسنده چه یتله گانده ده اوبومق باشقه لرغه ممکن بولماغان کبی بو ضرب لر تورکستانغه ده تأثیر سز قالمادی بلهم. خلق ده یوملوب عمر ایتکان کوزلر، طبیعی خاصلر ن یوغالتقان قلیلر، دماغلر؛ طوکوب آغومسز قالغان قانلر، جانسز گوده لر قایسی

آچلوب، قایسی جاییقنوب حرکتکه کیلیدیلر و اوزلر ننده طبیعی حس و قابلیت بارلغن کورسه تدیلر. احوالنگ باریشینی سیزنگان، علم و مدنیت محبی بولغان باشلر ن، عصر لر چه طوکوب طورغان مکتبلری تیره سنده کوبه لکلر کبی اوچا باشلانان اصول جدیده شاگردلر ن، طاش یاروب طاولر کیسوب مکتب یاصارغه طرشقان غیرتلی معلملر ن کوروب جانمز ایله بیک شادلانغان بولسه قده اونغ بر ملتنگ حیات و بقاسن تأمین بولنده بو کورنشلر ننگ اوفاق نهرسه لر دنگنه عبارت ایکانلگی خاطر مز که کیلوب یوز مزده گی خر سندرک علاملر ن کورساته آلی قالغان ایدک. یوز مزده گی، سوز و قلم مزده گی قناعت سز لک آثار ی ده اوشبو نقطه لر دن قارلوب بولا طورغان ایدی. تورکستان مسلمانلر ننده آک و فکر طوو، ایتباه دوری عموماً روسیه مسلمانلر ننده بولغان کبی صوگ وقتلرده غنه باشلانندی. آلارنگ کوز آچولرینه ده بلم و فکر حاصل ایتولرینه ده بردن بر سبب شبهه سز روسیه مسلمانلر ننگ (خصوصاً تاتار) مطبوعات و ادبیاتی بولدی. آلاز بو کونگی حیاتنگ مهم سرلرینه، مدینتنگ بیوک قانونلرینه تابا بولنی اوزلری آجمادیلر. تورکستان بو کونده حیات میداتنده نی قدر ضعیف، علمی و مدنی کوچدن محروم بولسه ایتباه و مبادله افکار یولنده ده شونچه ضعیف و قورالسز، باشقه لر ننگ یاردملرینه محتاج ایدی. بو احتیاج ئلی ده شول کونینچه در.

تورکستان مسلمانلری هر نی قدر طبیعی یایلق ایچنده، آلتونغه کوملگان حالده طور سه لر ده و هر نی قدر جمعیت حالنده یاشاسه لر ده علم و مدنیت محبی اویاو بر خلق بولوب حیات یولینه کررگه نه گانلکلر ن صحراوی قازاق قارنداشلر مز قدرده کورسه ته آغانلری یوقدر. خاق کیتکان بولدن ایهروب بارا آغانده ده بوکا قدر آنده بایشاق اشلر اشله نوب بیکان بولورغه و بو کونده تورکستان حیاتی ده کوزگه ایکنجی توسده کورلورگه تیوش ایدی. لکن مع التأسف حال بتونلای باشقه چه در.

روسیه ده گی اسلام مطبوعاتی تورکستانغه نی ایتباهغه چندن اوق کوچلی بر عامل ایدی. مونسی محققدر. بو نقطه دن قاراعانده مذکور تأثیر لر قیمتلی تقدیر ایتله آماسلق نهرسه لر در. شولایده مونده بر گنه کورکسز حالنی کورسه توب اوتهرگه مجبور مز که حیث مطبوعات تورکستانده یا کبی ادبیاتنگ آیقغه باصا آماوینه بو کونده بیک نق خدمت ایتهدر. اوبغانو دوری باشلانو ایله باشقه لر کبی تورکستانلیر ده خلقتنگ ترقی و تمدنیتی آنا تالی ایله ملی مطبوعاتده و مدنی اصلاحاتده کوروب تورلی تشبیلر ده بولغالادیلر. آلارنگ وجودگه کیتورگان اشلر نده نی قدر نقصانلر بولسه ده تجربیه سز لکلری باشدن آغلسه ده امتلر تاریخنده کورلدیکی کبی

آلارنگ ده باشلاغان اشلری اوز درجه سنده دوام ایتسه، طبعی آغومی ایله تدبیرجا تکامل یولینه کرسه کیرمک ایدی، لکن مع التأسف تورکستانده مطبوعات قسمی بو کونده چقماسدن بورون یوغالورغه محکوم کیدر. مونگ سیبیری بیک کوب بولسه ده شایان ذکر بولغانی البته چیت مطبوعات تأثیرینگ مرحتسز ره ووشده حکم سوروویدر. تاتار و قافقاز مطبوعاتی اوزینگ صیاق دورن بز قدر اوتکاروب تکامل یولینه کرگنگه، هر بیرده بولغان کبی تورکستانده ده بلانوقف طارالوب طورغانه آنده غی احتیاجنگ بر قسمن یخشوق قابیدر. بنا علیه آنده غی خالق ننگ مطبوعات طوغری سنده غی جدی تشبیرن بتمی طورغان غیرت و متاتیرن محو ایتدیر.

ایکنچی جهتن هر ملتده بولغان کبی تورکستانده ده یا کا طوغان مطبوعات تورکستان خلقینگ حیاتیته، سوبه سینه قارابراق نشر ایتله، اشنی البته نیچه باصقچلر توباندن باشلارغه مجبوریت کورله در. تورکستانده آکلی صنف، ملی مطبوعات که بولغان احتیاجنی بیک نق سیزوب قات قات تورلی تشبیرده بولندیلر. لکن هر دفعه سنده ده اشیرن اساسلی یولغه قویا آلمیچه کیرو چیگلدیلر. ایندی بو کونده آتی معلوم بولدی که تورکستانده مطبوعات طوغری سنده بیک جدی تدبیرلر قیلمایغانده اوافق قوتلر ایله کنه چیت تأثیرلرگه مقابله قیلو ممکن بولمایه چقدر. گرچه آغر بولسه ده مطبوعات طوغری سنده تورکستانلیر اوزلرینگ سوبه لرندن و طاقتلرندن اوستورمک اصوللر قوللانوغه مجبوردرلر. آلارنگ ملی مطبوعاتندن باشقه هر تورلی علمی و مدنی اشلری اوزینگ طبیعی جریاندن طوقتا لغانی یوقدر. اگر مذکور نقطه لر دقت که آتوب، شول یولده غی نقصان و احتیاجلر بتورسه ملی مطبوعات اشی ده اوز یولنده دوام ایته چگی شبهه سزدر. اول وقتده تورکستان مطبوعاتی باشقه مطبوعات ایله بر قدر موازنت حاصل ایته چک و هر ایکی مطبوعات اوز یولنده دوام ایتوب خیرلورمزلر بیره چک. مطبوعات و ادبیات یولنده مطلوب دستورلر دقتده طونلماسه و جدی تدبیرلر کورلمه سه تورکستان ملی ادبیاتی ننگ آباقغه باصا آلمی هنوز کیچکوب، اشنگ طاغی ده سوکغه قالا باراجغی یاشرن توگدر.

تورکستانده بو کونده خلقنگ هر بر صنفندن دیورلک علم و مدنیت محبی بولغان یاشلر بار. اوزلرینی بو کونگی احوال ایله دائما مناسبتده طوتوب ملی و مدنی اصلاحات تله گان بو تورکوم خلق ایچنده ایسکی مدرسه لرنگ توزاغندن اوچقنوب احوال وزمان ایله تانوشا باشلاغان منورالفکر طلبه لر بولغان کبی تعلیم و تربیه کسب و سودا اشلرینه منسوب کمسه لرده کوبدر. مدنیت و علم طرفداری ارباب فکر عموماً اوزلرینگ آنا تیلرن تجدد و تمدنلری

ایچون اینگ کوچلی قورال دیب اعتقاد قیلرلر. چیت مطبوعات تأثیری آستنده اتباه دورن اوتکاروب اش میدانینه آباق آنلاوچیلر دن اوز آنا تیلنه محبت صاقلاماغان برگنه فردنی ده کورمهدک. فکر و قلم ایله لر اوز شیوه لر نده گی ملی ادبیاتی جانلری کبی سوله لر و آنک آباقغه باصووینی دورت کوز ایله کونلر. حالبوکه چیت مطبوعات آکا قاراب بیک طورمی، خلق آراسینه متصل طارالا. احتیاجنگ مهم بر قسمن اوتیدر. بو حال ایسه ملی امللر ایچنده بولغانوب یاتوچیلرنگ درد و غیرت لرن بتوره، ثبات و متاتیرن غائب ایتدیر.

بو کونده تورکستانده یوقی حکم سوره فکر آچلغانی یوق دیورگه البته امکان یوق. خلقده آکده، فکرده بار. ملت رنگ تمدن تاریخلر نده اینگ پارلاق صحیفه لر نی طولدردن طورغان بو مهم حاللر تورکستانده اوزندن اوزی طوغمادی. تورکستان شولای ایسکی حالنده اگسومی عصرلرجه یاتاقچ ایدی. مونه بو یولده اینگ مؤثر بر عامل بولسه شبهه سز روسیه ده گی اسلام مطبوعاتی، مسلمانلر آراسنده غی علمی و مدنی اتباه، مبادلله افکار غوغالریدر. ایندی چیت مطبوعات جانسز تورکستانغه روح کرتدی. اوزینه تیوشلی وظیبه لر نی اوته دی و همان اوته مکده در. لکن مونگ ایله تورکستان حیاتی آزغنه بولسه ده اوزگاردیمی و اوزگاره آلورمی؟ آنده غی ملی و مدنی هر بر احتیاج تأمین ایتلورمی؟ ایچده گی قورقنچلی چیرلر، خسته لکلر طشده غی دوالر ایله گنه توزه لورمی؟ بو سؤال لرگه بز نیچو ککنه جواب بیرسه کده اعتبار یوق. بوکا اینگ طوغری، حقیقت حال که اینگ یاقین جواب تورکستان طرفندنغنه ایشتلورگه ممکن.

بو طوغریده خصوصی فکر مزگه کیسه ک: آنده غی احوال گه قاراغانده تورکستان هر نرسه نی اوزی ایچون اوزی حاضرلرگه تیوش. فکر ایله لر اوزلرینگ تله گان عالی مقصدلرینه منه رگه باصقچلر نی اوزلری حاضرلرگه تیوش. محیطنگ تأثیرینه غلبه چالوب ایس کیتکیج غیرت و متانت ایله اشکه یابشورغه، بو کون بولا طورغان اشلر نی ضعیف طورمازلرغه قاراب عصرلر بویینه صوزماسقه تیوش. بر ملتنگ حیاتی یالغوز اوزادیات و مدنیته ایله گنه توبلی بولورغه ممکن، ایچده گی قورقنچلی چیرلر ایچده گی کوچلی دوالر ایله گنه توزه لورگه ممکن. عصرلر دن بیرلی طامر جه یوب خلقنی انقراض خسته لکلری ایله بلالاندرغان کوچلی حیات، بالار اویونی ایله گنه اوزگاره چک؛ طشده گی بیکل دوالر ایله گنه توزه لچک توگل. مونگ طبییله ده شول کسللرنگ متخصصلری بولغان کشیلر بولورغه تیوش. بر کون بولور. بو تله کلر همه سی ده

ايرلر من قاشنده ملي كافرلردن برسي سانالا ايدى. تاتارلرنگ يه شى و قارتى آراسنده آنى «كافر» گنه ديب سويليلر ايدى. اول ايچهر صوى ييه چك رزقى بئكنگه وفات بولدى مونه بر زمان نهلگى ملي ايرلر، آنى كار توصى بله ن غزيتنه لرده رسملرن باصديلر. آنگ روحينه مسجدرده تهليلر نه يتديلر. نمازلر او قوديلر، قر آنلر چقديلر. مذكور چيناونيق موندن نك نيچك بولسه وفات بولغانده، نكلكى قالمنده، ايسكى خلقنده ايدى. حالبوكه اول ملي ايرلر قاشنده ملي كافرلكن چقدى، جنت مكان بولدى. آلاز قاشنده بارلق گناهلرى كيچورلدى.

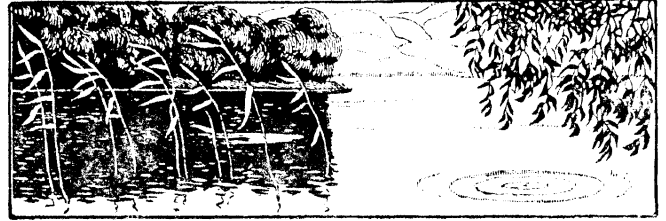
مذكور چيناونيقنك ملي مسلمانغه نه يله ندرلويته، بورونقى گناهلرينك كيچرلويته البته سيبلىر باردر. شونك كپى الله قاشنده گناهلرى كيچورلگان عين الدين و شمس الدينلرنگ كوره سلك اللهغه ياقن بولورلق برهر عمللارى بولغاندر. بو شولاي. بو حقده موسى افندى ده باشقه لرده يازديلر. «رحمت الهيه عام» ديديلر. اللهنگ رحمتى بولماسه، ملي ايرلر مز، اوزلر يئنگ خلافيه اون اونيش يللر حركت قيلغان چيناونيقنى جنت مكان اسميله ياد ايتهرلر ايدى؟. موگا قاراغانده «بو دين» بيت نهلى بئونلاي ايركنچيلك قيلول بيهردى.

تيكشروچى افندى، برده شاشما! اوزكر نه بئكنده مى مثالغه مناقشه يوق. فاربيكاتلرنگ بر قاوم ايكمك كه محتاج قالغانلرن، صنوب صو ايچمه كان بر بيكنگ «كر» يوارغده تابا بللى نه نچيلك قيلغانون، بر آق سوبه كنگ دنيا شرابلرن ايچه قاق سوبه كنگه قالب، جهنم عذابى چيگه نون، بر تور قوناغى حضرتنگ بازارغه اوتون ساتارغه بارغانده آت چاناسى بلن «شهر» كه باتوب اولگه نون، بر ملي مسلماننگ منگولك زندانغه حكم قيلونغانون... كوروب اوتندك توگلمى؟ تاريخده موندنده آيا نچلى حاللر كه اوچراغان شخصلرنى كورمكده مز.

ته كرمزنگ رحمتى عام بولغان شيكللى، قهرى ده عامدر. قاي بر بنده لرينه بيك كوب تورلى نعمتلرنى خاصلاغان كپى، قاي بره ولرينه بيك كوب تورلى آچى قهر توشكان بولا. مونه بو كپى قهر توشولر، رحمتلى و سعادتلى بولولر، كشيرلرنگ اوزلر نندندر. جناب الله اول، قارده باغمورده يادورده. قارده بوزده كوشوكوب ئولسونلر، يا كغرغه چلانوب نماز كيوملرن سارغايتسونلر ديب يادورمى. طييمت ئوز ديگه نون اشله گانده، كشى ده ما گللاي كوزى بلن كورگاتتى، عقل ماشينه سى بلن اشله توب هر بر نه بيرنى «خام» لفندن چفاررغه تيوشليدر. شول معنا به ننگنه هر بر اش اللهغه قايتا. شوگا كوره ده كشيرلرنگ يوزدن توقسان توغز يئنگ «منگو تموغلق» بولورنده نه بر ديشك ونه ده خدانك مرهمتسزلىكى

الته ميدانغه چغار. بزم ايمانغز بو طوغريده نقدر. فقط بو كوغمى، نلله عصرلر اوتكاندن سوگمى؟ بولار هر برى بزم دقت و اعتبار مننى جناب ايئكان نقطه لردر.

(آخري بار) ع. رؤف مظفر.

دينلرنى تيكشروچيلردن بره وگه

سزنگ سؤالكر بر كنه بولسه ده بيك بره كه يلى. سؤالكر: «بو دين، دنياده بولغان انسانلرنگ يوزده توقسان توقز پروتستينتى منگو تموغلق ايتيه. بوايسه نهايت درجه ده مرهمتسزلك و شفقتسزلكدر!» دنياده بولغان كشيرلرنگ يوزدن توقسان توغز ن منگو تموغلق ايتيه طورغان هيچ بر «دين» بوقدر. «بو دين» دن مقصود، اسلام دينى بولسه، اسلام دينى، هيچ بر كشينى منگو تموغلق ايتيميدر. بلهكه منگو تموغلى بولوغه يول توتقان كشيرلر كه آق و پاك بولغان بولنى كورسه ته، آق و پاك بولغان بولغه كروچيلرنى «جنت» بلن تبشير قيله، «جنت» نى ده موندن ۱۳۰۰ يلدن آرتق نكلى زمانده تورغان قارا خلق آكلارلق درجه ده تصور ايتيه. «جهنم» نى ده شولا يئوق درجه درجه قيلول كورسه ته. لكن اسلام دينى عاقبتلى آچق معلوم بر ايكي كشيدن باشقه نى «جهنم» عذابلى بلن خاصلاب واقسنماغان كپى، فلان يللر مسجدرده و خاناقاهلر ده ذكر تسيحده بولغانلرنى «جنت» ده ديب ده كيسه حكم قيلمى. يا كه بارلق عمرن بوزقلنده اوزدرغان بره ونى جهنمى ديمى. بو سوگنيسينه «ويغفر ما دون ذلك لمن يشاء...» آيت كريعسون دليل ايتوب كورسه ته آم ديمك، كه: گناه اشله و بنده دن، عفو الله دن ايكن.

دينلرنى تيكشروچى محترم افندم! آكليمسك؟ گناه اشله وچى كه ده جناب اللهنگ رحمتى بار، تله كان بنده سن كيچوره ايش. تاغى بر آيت ايسكه قيلول توشدى؛ «فاعتبروا يا اولى الالباب» بز ايندى شول ايتدن استفاده قيلول، بو حقده دنيا سوزلرى بلن فكر يورتوب قاربيق: كوبدن توگلكنه بزنگ آرامزده پوليتلى، پالته و كار توسلى بر چيناونيق بار ايدى. اوزى «مادون ذلك» دن ايدى. مذكور چيناونيقنك، بر بيم مالن آشاغانن كورمه دك. يا كه بر مسلمه نك ناموسينه تيگه ننده ايشوتمه دك؟ لكن اول بزنگ ملي

قیلسه آننگ آخر کوی سعادت، محبت، دوستاق، ... جنت در.
 ئهلیگه قدر قات قاتلر بلن اثباتلانغان بنی بشرنگ یوزدن
 توقسان توغزی حیا، مکر، آنداو، قان توگو، بهش توکورو بولسه
 و شولارده عملری برابریه جزائر ناتوسالر، بونلرنگ آخر نلری ده،
 تاریخده قالدیرغان نزلری ده زهر زقوم بولسه، شول یاوز بنده لرگه
 خرابلق چوقرن جهنم عذابلر کورسه توچی سماوی دینلرنگ
 نیندی مرحمتسز لکلی بولسون؟

بره و ئوزینگ قرده شینه، آراقی ایجه آلیک گولیک بولورسک،
 تمهکی تارتما، اوتوش اویونی اویناما، ویکسلسز بورچه بیرمه،
 اورونسزغه مالکنی و عمرکنی نهرم ایتمه، آچهک نهرم بولور،
 کشیلرنی سوکمه و صومعه، کشی حقن آشاما زندانغه کررسک،
 کشیلر مقاله یازه دیب سین ده مطبوعانده غیبت صاتمه گناهلی
 بولورسک و طوتی بولام دیب سایشقان بولوب قاله! دیب
 ئوگت نصیحت قیلسه، شول مسلمان قباحلی بولماس بیت. تیک
 توغری ئهتکن ایچون توغانینه یاراماسه عجب توگل. شولایئوق
 اسلام دینی یوزدن توقسان توغزی جهنمی بولغان کشیلرگه درجهلرن
 تانوتقانی اوچون «دین». نیدن مرحمتسز بولسون؟ حیت دینلرنی
 تیکشروچی یاورویالیرنگ شاید مونی غنه آکلارلق باشلاری بار
 بولسه کیرمک ایدی. یاورویالیرغه، بز بو حقده کیرلوب جواب
 بیره چگمزده شبهه یوقدر. بو چاقلی غنه ایشدی بزده علمی قورال
 بار. لکن یاورویالیر، بزگه سزده شول چاقلی نعمتلر بار ایکن،
 نیچون صوگ سز بر برلرکرنی انصافسز جرتچهلر کی جرتشاسز
 دیسهلر نیچک جواب بیررمز؟ بز اول وقت «من سلم المسلمون...
 انما المؤمنون اخوة...» نص جلیلهسون تلدن او قورمزده والسلام؟
 معلم: ظریف مظفری. «راستوف... دون».

عمر خیام رباعیاتدن:

گر «می» نخوری طعنه مزین مستانرا
 گر توبه دهد توبه کنم «بزدان» را
 توبان فخر کنی که من «می» نخورم
 صدکار کنی که «می» غلامست آنرا
 کویلی ترجمه:

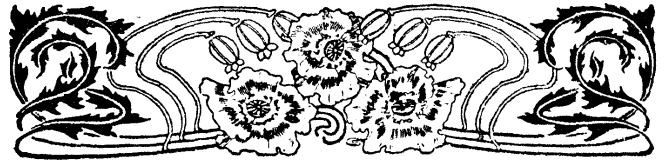
اگر «می» ایچمی ایکانسک «می» ایچکان مستی سوکمه هیچ
 نصیب ایسونکنه توبه!؛ خدایغه توبه قیلام ایچ
 سین اوزک ماقتاناسکده «می» ایچمیم مین دیگان بولوب،
 قیلاسک یوز قبیح اش کم، «می» آگ چوبده بولمز هیچ
 ۲۰۰۳.۱.۰۱

تا بولمیدر. «اذا اصابك من مصیبة فمن نفسك و اذا اصابك من
 حسنة فمن الله.» آیت قرانیهلری آپ آچقدردر. شول قدرسی
 بار. که: بر ملی مسلماننگ منگولک محبوس بولونده باشقلرنگ
 گناه شوملقلری تیهرگه ده بیک ممکن. موندی یا آکشولر، هر وقت
 بولوب تورماقده در. بو ایسه ینه شول منگولک محبوسنگ اوز
 گناه شوملغندن بولورغه بیک ممکن. چونکه بر آشیگه بر بلا
 کیلسه ئوزندن کورسون دیگن حکمتلی سوزلرده شونی تقویه قیله در.
 سماوی دینلرده شولایئوق طبیعت ضربه لرینه، دنیا آخرت
 چاقیلرینه قارشلی قوراللان، باهن امر قیلهلر. حیلله و مکر ایسهسی
 بولغان «انسان» اسملی مخلوقه برلک و عدالت یوللرن کورسه تهلر.
 طورمش بوللارن چاتور چاتورلردن نهرچیلر. باینک بایلغی بلن
 افتخار قیلماسلق، فقیرنگ فقیلرلگی بلن کوکلن صوندرماسلق
 دیندئوق عدلیه محکمهلری، احرام کیملری، سجده اورنلری
 بارغن ایسلرینه توشرملر. واجب صدقلر اوچون جمعیت خیریه
 قاسسهلری، علم یورطلری، برلک قاپولری شهید قانلرنگ ئهالله
 نیندی زبرجد و یاقوت بیزمه نلرده ئولچه نولری، قسقه سی بارلق
 ایدگولک قاپولری شریعت قوللری بلن بارلقغه کیلگان، شریعت
 کوپری ئوستینه قورلغاندر. تگی بر چوار یوره کلی «حققه قارشوچی»
 اسملی گناهلی بنده، شریعت کوپری ئوستندن شاشوب جهنم
 چوقرینه رحیم ایسه (مهیلی) اختیارلیدر.

شولای ده «دینلرنی تیکشروچیلردن بره و» ننگ سؤالینه
 موافق جواب بیره آغانم یوق ئهلی. بو سؤالنگ جوابی ایچون
 جلدلرچه کتاب یازمق لازم بولغانغه، البته بو حقده جریده
 صحیفهلر نده کسه قناعته نورگه ممکن توگلددر. لزومسز بولسه بو
 باده تیکشورلر. بو کونگه چاقلی ده بو حقده بر آز کوچ قویوچیلر
 بارلغی معلوممزددر. بو حقده مینم سویله یه چمگ شوندن عبارت:

یتیم مالن آشاوچی ننگ قارینه اوت توتاشو بلن تهبدید قیلغان
 اسلام دینی، اوغراوچی ننگ قولن کیسو، زانی و زانیه نی بربرلرینه
 نکاحلارنورغه، عفت ایهلری آندی معنوی «کر» لر بلن کر له ننگن
 کشیلرنی نکاحلا غاسقه امر قیله. شوندی تهبدید آیتلرنگ آخرلرنده
 آخرت عذابی بلن ده قورفته، مقامنه موافق ایتدروب، «بولار
 ایچون رهنجوچی عذاب بار» دیب قویا. در واقع شوندی و شوگا
 اوخشاشلی گناه ایهلرنگ عابتلری بدبختلک بولغانی قات قات
 صنالغان قاتلدردر. مونه بوکی عذابلرغه دوچار قیلوچی نهرسه قوروصاق
 و نفسدر. ئوزئوزینه باش بولا آماغان بره وننگ عمری آرزونلق،
 باش باشتاقلق، غرورلق، آج کوزلیک بولسه، آننگ صوکی
 رهنجش، قارغش، صقرانر، سزلانو، ایگره نو... اوت. و القان
 و تموغدر. اگر کیرسنچه هر براشده عقل و صبرلق بلن حرکت

«دین درسلی» نه تنقید مناسبتی بلهن.

۱

اوشبو سوک بللرده مکتبلمزنگ بوکارچه بولغان علم حال کتابلرینه باشقه روحده، باشقه اصولده، باشقه طرز افادهده یازلغان دین درسلیکلرینه احتیاجی هر کمنگ کوزینه بهرله و مکتب عالمنده بهشه گان، مکتب مسئله سینه آزده بولسه اهمیت بیرگان هر بر کشینگ فکرن اشغال ایته طورغان بر مسئله بولوب کیتکان ایدی. ابتدائی مکتبلمزنگه کیلگنده بو احتیاج تاغیده نغراق حس قیانه ایدی. یکرمی- یکرمی بیش یلدن بیرلی یازلوب کیلگن درسلیکلرنگ حجهمارینگ زورلق و کچکنه لکلرندن قطع نظر قیلغانده همانده بر برسینگ قویپهلری بولوب چغولری ایته معاملرنگ اچلرن پوشورماسقه و آرنی اوزلرندن ییزدرمهسکه ممکن توگل ایدی. شونگ اوجوند هر معلم هر نهرسه دن الگ مکتبده قوللانورغه موافق دین درسلیکلری یوقلقدن زارلانه، کوندن کون شول زارینه شول موکینه دوا ازلی ایدی. مینده مکتب و مدرسه عالمنده بهشهوچی برمعلم بولغانلقدن بوندی بورچلو وزارلانوردن تولوشسز قالمی ایدم. بارمزنکده کبهسی «پیداغولرمز» ایدی. همده بالار آراسنده تق قیاناغان، شونگ بلهن برابر دین علمی بهلنده آتش بیرش ایتکان و درست ماتیربالغه آبدراماسق درجهده دینی معلوماتی بولغان پیداغولرمز ایدی. همه مزنک امیدلرمز شولرغه باغلانغان، کوکلرمز شولرغه یونه لگان، کوزلرمز شولرغه نکلگان ایدی. لکن تأسفکه قارش یزنک امیدلرمز بوشقه چقدی. تئک بوندن الگده بعضر خصوصلرده امیدلرمزده آلدانغان ایدک؛ بزنگ بایتاق درسلیکلر و شول جمله دن ملی قواعد درسلیکلرمز، ملی تاریخ درسلیکلرمز قازاننده تق قیاناغان پیداغولرمزنگ ایجاد ی توگل ایدی. بزگه بو درسلیکلرنی آریاعاب بیره ایلدیلر. شونگ شیکلی دین درسلی حقدده آریاعاب قیلدیلر، التفاتسز الگ کورسه تدیار. «طوقتا، بولای طورو یازق!» دیب آرادن برمز چغوب اشکه کورشورگه گنه قالدی. بولای ایتوب اشکه کروشوجی مین بولوب چقغان ایکانم.

مسئله البته آور ایدی، مشکل ایدی. چونکه مین استفاده ایتچک و میگا آغان اشمده قدوه بولاجق عمومی بر پروغرامز یوق ایدی. اول وقت اورنبورغ زیمستواسنده معارف شعبه سینگ غیر روسلرغه عائد قسمی طرفندن توزلگان بر پروغرام میدانغه

چقغان بولسه ده بردن آنگ ملت طرفندن قبول ایتله چگی بلنمه گان، ایکنجیدن مینم نظرمده اول، خصوصاً دین درسلیرینه عائد قدرسی یاخشوق کیچیلکلی ایدی. شونلقدن میگا پروغرامسز حرکت ایتهرگه طوغری کیله ایدی. آنگ سوگنده اسلام عالمنده اصول و ترتیبی جهتندن گنه بولسه ده استفاده گه یارارلق بر درسلیکنگ بارلنی میگا معلوم توگل ایدی، یعنی بهق ایدی. شولای بولغاج میگا مدنی ملتلرنگ درسلیکلرندن فائده لانورغه و آرانگ اصول و ترتیلرن اقتباس ایتهرگه گنه قالا ایدی. مذکور درسلیکلرنگ بزنگ دینمزه گه باشقه دین درسلیکلری بولولری، مؤلفلرینگ ده خرستیان پیداغولغری بولولری مینی نورکوتمه به چک ایدی. چونکه مذکور ایکی دین آراسنده کیرهک اعتقاد، کیرهک عمل و کیرهک اخلاق جهتندن بولغان فرقلرغه اطلاعه بنا هیچ بر وقت هیچ بر خصوصه آلدانمایاچغه اشانچم ایکی یرده ایکنگ دورت ایکانلگینه ایمانم درجه سنده قوتلی ایدی.

مونه اوشبو یوزاریده سویله نگان سیلرگه بنا دین درسلیکی بازو البته آور ایدی. مینم اوجون مسئله نگ تاغیده مشکل برجهتی بار ایدی، که اولده مینم بو اشم «پیداغوغ» بولمادغم حالده «پیداغولر» ایشنه قاتناشو بولوب چغاقچ ایدی. لکن شولای بولا طوروب، مسئله یاخشوق مشکل بولا طوروب، میگا آزده بولسه امید بیره چک و آغان اشمده موقیبت قازانومه بر قدر تأمینات بیره چک بر جهت بار ایدی، که اولده مینم علوم دینی و اسلام تاریخی بلهن دین درسلیکلرینه درست ماتیربالغه آبدراماسق درجهده شغلله نووم، مدرسه ده اوقوتدغم کبک مکتبده ده، بالار آراسنده بایتاق غنه آناوم، تعلیم و تربیه گه عائد کتابلر مطالعه سندنده بوتونلای محروم بولماوم، همده بوکارچه ده بر نیچه مکتب درسلیکلری میدانغه قویوومدر.

مینم دین درسلیکلرمنگ میدانغه چغوی کوب کنه کشیلرنی قتلاندر اچقغی و بایتاق غنه عصبلرنی حرکتک کیره چکلگی میگا کوبدن معلوم ایدی. تئک بوندن اولگیلری ده بو طوغریده تولوشسز قالماغانلر ایدی. شولای ده بو، مینم آغه آغان اشمی وجودکه چغاروومه مانع بولمادی. چونکه احتیاج غایت درجهده زور بولوب اوشبو درسلیکلرم بلهن مذکور احتیاجنی قسماً بولسه ده قاپلی آلاچغه اشانا ایدم. نهایت میگا بو اشمده مادی منفعت کوز آلدنده طوتوانغان دینه چکلری ده احتمال ایدی. درستن نه یورگه کیرهک بزنگ ایگ قورقغان نقطه مز شوشی بولوب، دین درسلیرنی بوکارچه میدانغه قویماومزه ایگ زور سببده شول ایدی. مینم رشدی مکتبلر اوجون قرائت عمریه حقدده درسلیکلر یازدغم حالده، بوکارچه قواعد درسلیکلری یازمی طوروومده بعینه شوشی سبیکه

مقاله که جواب یرمی قالو بیگرد که ده مناسب ایدی. لیکن حضرت قوزغاتقان مسئله نك آله چه بيك مهم صانالووی همده مذکور مقاله ده دین درس لرینک نه لیگی مسئله که عائد اورنن کیله چك طبعده تصحیح قیلورغه میگا تنبیه بولووی مینی آزارق قلم سلکتورگه مجبور ایدی. مینم بو مقاله، حضرتنک مقاله سینه جواب بولودن بیگردک کیله چك طبعده (اگرده میسر بولسه) خطامنی توزه ته آلمایه چغمه عذرمنی بیاندن عبارت بولاجق.

مین خلقت عالم بچشده فرشته لر، ابلیس و شیطانلر حقنده سوز سویله ب «ابلیس باشده فرشته ایدی. الله نك بیورغینه قارشی کیلوی سبیلی شیطانلقغه نه یله نکان» دیگان ایدم. محترم حضرت مینم شوشی سوزمنی یاراتاسی کیلمی. بو فکر درست بولماسقه تیوش دی. اوز طرفندن بوگا دلیللرده کیتره: (۱) اهل السنة والجماعة اعتقادنچه فرشته لر معصوملر. بو فکر شول اعتقادنی بیمر و بولاجق. (۲) قرآن سوزنچه ابلیس «نار» دن یاراتانغان. حالبوکه فرشته لر نوردن یاراتانغانلر. ایندی ابلیس باشده فرشته ایدی دیوماهیته انقلابنی موجب بولا. فلسفه مذهبنچه ده بو درست توگل. (۳) «وكان من الجن ففسق عن امر ربه» آیتنه ابلیس نك جنلردن بولغانلغی صریح بیان ایتلگان.

بزنگ بوگا قارشی نه یته طورغان سوزمن شول غنه: اولابزنگ بو سوزمن یاگا بر سوز توگل. بو ایسکیدن کیلگان، بوگا رچه بولغان مکتب کتابلرنده نه یازلوب کیچلگان بر اعتقاد. بز باری بونی یال قویرقلرن قرقوب، خرافاتلردن صافلاب غنه ذکر ایتدک (۱). ایکنچیدن ابلیس نك باشده فرشته لردن بولوی جمهور مفسرین طرفندن ده قبول ایتلگان بر فکر. ایندی اوزمن گه کیلگنده بز جمهور فکرن درست دیه سمز کیله. بوگا کیتره چك دلیللرمز شوشی: «سجود ملائکه وابه ابلیس» حقده غنی متعدد آیتلر هیچ شبهه سز استثنانک متصل بولون بلدرلر. بونده غنی استثنانی منقطع غه حمل قیلو غایت بعید و خلاف ظاهر در. اگرده «كان من الجن الخ» بولماسه ایدی هیچ بر مفسر مذکور آیتلرده گی استثنانی منقطع غه حمل قیلماس ایدی. استثنای متصل بولدی ایسه ابلیس نك ملائکه دن بولوی کیلوب چغادر. استثنانی متصل قیلا طوروب، زنجشری و امثالنچه ابلیس حقنده «انه كان جنياً نشأ بين اظهر الملائكة وكان مغموراً بالالوف منهم فغلبوا عليه» دیو غایت بعید تاویل و خلاف ظاهر غه ارتکاب بولاجق.

بو البته نحو اصطلاحینه قاراب سویله نکان سوز. «سجود

(۱) اعتراف قیلورغه کیره ک، ابلیس نك، الوغ فرشته بولوی متین بن اساسقه مستند توگل. دین درس لرنده اولده قرقلورغه تیوش ایدی. کیله چك طبعده حضرتکه رحمت نه یتوب. بونی ده قرقوب تاشلارمن.

مینی ایدی. حالبوکه عربچه قواعد درس لکاری یا بوتونلای ایسکرگان، یاخود میدانغه چغولری یاگا بولسه ده ایسکیلردن آرتقلقلری شول یاگا میدانغه چغولرنده غنه ایدی. تلی مفاق بولور درجه سنده آور، تعریفلری مؤلفنک اوزندن بیان قیلدرماغانده آکلشلماسلق، مثال و تمرینلر جیتدن کیترلمه گان جمله لر نك ترتیبی عموماً عجیبی، «ایجاد» شوبله طورسون سؤ تقلید که بردن بر مثاللر ایدی. مونه شول موافق درس لکالر بوتونلای یوقلقدن، بنا علیه کیره ک شا کردلر و کیره ک اوزمنز یونچوب بکنالکدن آرنی ده قامگه آغان ایدک. بو دفعه ایسه شولوق یوقلق، شولوق احتیاج بزنی «دین درس لرن» میدانغه قویارغه مجبور ایدی.

مونه شول یوغاریده کورسه تلگان سبیلرگه مینی مین دین درس لرن ترتیب ایتره گه طوتوندم. برنجی و ایکنچی جزءلری چقدی. اوچنچسی ده چقدی. ایندی دورتنچسی ده چقدی. برنجی و ایکنچی جزءلر میدانغه چغو بلن یك کوب معلملردن رحمتلر ایشتدم. مکتوب بلن رحمت نه یو چیلر ده بایتاق غنه بولوب. بولرنک کویسی میگا شخصاً تانش ده توگل ایدی.

شولایوق برینچه آناقلی قلم ایلر طرفندن مطبوعات صحیفه لرنده مذکور درس لکالر حقنده تقریضلر بولوب، مینم خدمتم تقدیرده قیلندی. مونگ اوچون مین البته قواندم. شونک بلن برابر مین تقیدده کوته ایدم. تقید سایه سنده مسئله نك نه وه له نووی، مینم قصورلرنک میدانغه چغارلووی. بنا علیه کیله چکده قصورلرنی تلافی قیلوغه یول آچلووی مینم اخص آمالم ایدی. درس لکمنک مقدمه سنده نه یتکان سوزمنی تکرار ایتیم: مین اثرلرنک بردن بر گه هر جهتجه مکمل بر اثر بولوب چغاجی دعواسنده بولامدم. بوندی دعواده میندن باشقه کشیلرده بولنماس. بنا گاه بولا قالسه ضعف عقل و جنون علامتی بولور ایدی.

نهایت مینم کوتکان نهرسه مده بولدی. شوشی آرازده حقیقتاً تقید بولماسه ده، تقید گه اوخشاغان بر ایکی مقاله ده باصلوب چقدی. بو مقاله لردن مرادم محترم صابر حضرت الحسنی مقاله سی بلن، رسولیه معلملردن رحیم جان آتایایف نك سلسله مقاله تیذر.

صابر حضرت جنابلرنک مقاله سن البته تقید دیب نه یتوب بولمی. چونکه تقید کتابنک بوتون مبحثلرینه بولورغه، همده بر یاقلی غنه بولماسقه تیوشدر. یعنی آنده کتابنک خطاری، ناچار یاقلری، بیتمشمه گان یرلری تیکشرو و کورسه تلو بلن برابر، یاخشی یاقلری ده ندگه آنورغه تیوشدر. بنا گاه کتابنک یاخشی یاقلری برده یوق ایکان، اول وقت بولرده آکلانلوب کیتورگه تیوشدر. حالبوکه صابر حضرتنک مقاله سی کتابنک بر یاخود ایکی نقطه سینه غنه عائد بولوب، باشقه یرلری مسکوت عنه فالدرلا. شولای قاراب میگا مذکور

ملائکه» آیتلرینه بولای قاراغانده ابلیس ننگ ملائکه که باشقه جسدن بولوون خاطرغه کیتیرگده یارامی. چونکه هر یرده خطاب ملائکه که گنه بولوب ابلیس شوگردن استئنا ایتلدر. «ابی واستکبر»، «مامنک الا تسجد اذ امرتک»، «استکبرت ام کنت من العالین» کبک عبارلر ابلیس ننگده سجود بلن مأمور بولغانلغن بلدرلر. حالبوکه ابلیس که آیروم بر امر بولغانلغی معلوم توگل. شولای بولغاج ابلیس ننگ ملائکه که یونه تلگان «اسجدوا» خطایی بلن مأمور بولغانلغی، بنا علیه ملائکه جمله سندن و «ملک» بولوچایی آکلاشلا. مونه شونی ملاحظه قیلوب بولسه کیرهک، مفسرلرنگ آتاسی ابن عباس حضرتلری ابلیس حقنده «لولم یکن من الملائکه لم یؤمر بالسجود» دیه طورغان بولغان. آننگ صوکنده ابلیس ننگ شیطان بولا طوروب الله حضورنده، ملائکه آراسنده بولغانوب تورووی هیچ بز عقل سلیم قبول ایتله طورغان نهرسه توگلدر. بو بیت قوی آراسنده بوری دیگان سوز، باشقه نهرسه توگل. بوندی تاویلده بارا طورغان کشیلرنگ تایانغان روایتلرنگ عقاغه اصلا یاتماغانلغی کون کبک آجق. آلر بو خصوصده مونه نیندی روایتکه تایانلر: «کانت الملائکه تقاتل الجن فُییبی ابلیس وکان صغیراً فکان مع الملائکه فتمتت معهما فلما امروا بالسجوده لآدم سجدا فابی ابلیس الخ.

ایندی «کان من الجن» آیتینه کیسهک. بو زمخشری وامثالینگ تاویلده ارتکاب ایتمیچه اوک، استئنانگ متصل بولووینه و ابلیس ننگ اصلده فرشته بولووینه مانع توگل. چونکه «جن» و «جنون» لغتده ستر و استتار معنارنده. شولقدن هر بر مستور بولغان و کوزگه کورنمگان نهرسه که «جن» اطلاقی درست. مونه شونی تایانوب عصرمزنگ بعض عالملری «الطاعون من و خز الجن» کبک اثرلرده گی «الجن» نی میکروبلرغه حمل قیللار. جن نی ملائکه که اطلاق قیلو عرب تلمده بوتونله یوق نهرسه توگل. حضرت سایمان حقنده «الاعشی» مونه نهرسه نهیته:

و سخر من جن الملائک تسفه قیاماً لده یعملون بلا اجر.
جن ننگ ملائکه که اطلاق قیلووینه لغت کتابلرنده ده اوچرالمی توگل. «جن» ماده سنده فیروز آبادی مونه نی دی: «والجن بالکسر الملائکه کالجنة» و جعلوا بینه و بین الجنة نسبالخ، آیتی بار ایکان. جن ننگ ملائکه که اطلاق قیلوونینگ شرعاً درست بولوچیلغنده ده شبهه ایتیمیز. بونده سیاق آیتکه قاراغانده «جعلوا» ده گی ضمیر عرب مشرکلرینه بولوب، آنلرنگ «الملائکه بنات الله» دیگان اعتقادلرن رد قیلو بولادر. شولقدن بوندغی «الجنة» «الملائکه» دیب دیب تفسیر قیلنورغه تیوشدر. واقعا مفسرلرنگ ده ییک کویسی

بونو ملائکه که حمل قیللار. مذکور تفسیر سلفدن مجاهد، قتاده و سدی لر که اسناد قیانه. مفسرلردن «و جعلوا لله شرکاً الجن الخ» آیتنده «الجن» نی ملائکه دیب تفسیر قیلوچیلر بولسه ده بز ننگچه بو بعید احتمالدر. مونه یوغاریده سویله نگان سیبلر که بنا بز «کان من الجن» آیتن «کان من الملائکه» دیب تفسیر قیلو طرفنده مز. شولای ایکانده استثنائی منقطع دیوب کبک بعید فکرلردن ده آزاد ایتله چکمز. مذکور آیتی بولای تفسیر ایتوچی بر بز گنه توگلمز. ابن اسحاق حضرتلری بونی طوغریدن طوغری ملائکه دیب تفسیر قیلا تورغان بولغان. محمد عبده حضرتلری ده شولای تفسیر قیلا. اوشبو سویله دکمز سوزلردن محترم حضرتنگ ابلیس ننگ فرشتهلردن توگلمگینه کیترگان دلیلرینگ اوچنچیسینه جواب چقدی بولورغه کیرهک. ایندی ایکنجی دلیللری طوغریسنده شوشی سوزلرنی نهیته مز: فرشتهلرنگ نهرسدن یاراتلورلری حقنده قرآن کریمده صریح بر سوز یوق. «فرشتهلر نوردن یاراتانغان» دیگان فکر صحیح مسلمده گی عائشه حدیثدن آنگان بولسه کیرهک. ابلیس و شیطانلرنگ «نار» دن یاراتلورلری ایسه «خلقتنی من نار و خلقتنه من طین» «و خلقنا الجن من مارج من نار» آیتلری بلن ثابت. لکن «نار» بلن «نور» آراسنده جوهر او ماهیه باشقلق بولماسه کیرهک. نار، نور ایکیسی ماده بروک نهرسه بیت، شولای بولغاج «ابلیس» باشده ملائکه دن ایدی دیب نهیته ماهیتده انقلابی موجب بولا» دیگان سوز طوغری بولوب بتاسدر. بو سوزلر البته روایتلردن قطع نظر قیلوب سویله نه. اگرده بز بو طوغریده گی روایتلر که آرخنده بولسه بها بیرسهک ایدی، بعض بر صنف ملائکه ننگ «نار» دن یاراتلورینه بایتاق اورندن بایتاق نهرسه لر کوجره آلور ایدک.

ملائک ننگ نهرسدن یاراتلورلری حقنده قرآنده بر سوز یوق دیگان ایدم. بو سوزده اولگیلر سویله گن سوزلر که قارشی کیلمه و اوچون گنه نهیته. یوقسه مین «جان» ننگ عرب تلمده ملائکه که ده اطلاق قیلنورن نظر اعتبارغه آلوب «و خلقنا الجن من قبل من نار السموم» آیتنده گی «الجان» نی ملائکه که حمل قیلور ایدم. بو وقت بلاغت قرآیه ناغی ده قوتلیرک ظاهر بولور ایدی. چونکه بو آیتنگ آلدنده خلقت مسئله سینه کرشلوب آدمنگ نهرسه ده خلق قیلنغانلغی سویله نه. آندن صوگ «و خلقنا الجن الخ» آیتی کیلوب آننگ صوکنده ملائکه ننگ آدم که سجده بلن مأمور بولغانلغی و ابلیس ننگ بوگردن باش تارتقانلغی ذکر ایتله. شولای بولغاج «و خلقنا الجن» الخ آیتینگ ملائکه بلن تفسیر قیلنوروی ییک طبیعی و ییک اورنلی بولوب چغا اگرده بعض بر روایتلر که تایانوب مذکور آیتده گی «الجان» نی «ابو الجن» یا خود «ابلیس»

قورقلا ایکان، بالا اوسه توشکاج و آگاردده محاکمه قووسنی نغی توشکاج تاغی ده نغراق قورقورغه اورن بولسه کیرهک. «زورایه توشکاج، تاویل و وجهان بدهگج قرآن بیانیه موافق تعلیم ایدلسه یاخشی بولور ایدی» دیگان سوزنی بز توشوغیمز. زورایه توشکاج ده شولوق ندرسه نی تعلیم ایته چک توگزمی؟ تاغی قرآن بیانیه موافق نیدی تاویلار تابارمز ایکان؟ سوزنک فسقه سی بز اوز تعلیم مزنی کیرهک ابلیس و کیرهک حضرت آدم حقه قرآن بیانیه موافق تعلیم دیمز همده لله نیدی محذورلر طو و احتیاطیه قاراب بولوده قرآن تعلیمینه مخالف بول طو ناسمز کیلمی. چونکه آندی محذورلر کیله چکده بیگره کده بولورغه ممکن.

بزنگ قاراوز چه ابلیس واقعه سندن بوندی تیجه لر که کیتودن بیگرهک، الله تعالی ده اصلا محاباة بوقلق، آنک قاشنده هر کمنک تیکر بولوچیاغی بره وننگ بره وگه آرتقاقی بالکر عمل بلهن بولوب نسل و نسبتک زورلغی، اصلنک شریفانکی آنک قاشنده اهمیتسز ایکاناگی، بنا علیه کشی اصلنک، نسل و نسبتنک الوغاینه تایانماسقه، غرور و آدانو یولینه کره مسکه، شولای ایوب ابلیس کونینه توشمه سکه تیوشاک تاغی ده آچغراق آ کلاشاورغه، تاغی ده طبعیرمک تیجه بولوب چغارغه تیوشدر. حضرت آدم واقعه سندن ایسه توگل امیدسزنگ، بلکه امید استنتاج قیامتورغه تیوش. ابلیس بلهن آدم ننگ حالاری مقایسه قیانبوب، اولگیسینک گناهنده اصراری، ایکنچیسینک توبه سی بالاده تکیگار که نقرت، بوگا محبت حسن اورنلاشدررغه تیوش.

سوزمزنک آخرنده محترم حضرتنک بعضی بر تعبیرلری اسلام آداینه موافق بولوب توشمه سلگن ده نه تیوب کیچیک. مثلاً «تاریخ انبیانی بوندی عبارلر بلهن کرله ندرمه سکه کیرهک» حضرت دیگان سوز حضرتنک شاینه موافق بولماسه کیرهک. حضرت آدمنک گناه قیلو مسئله سی آنک نبوتدن الکنکی حالینه عائد بولوب «وعصی آدم ربه فغوی» آیتدن آلتغان بیت. شولای بولغاچ بو، تاریخ انبیانی قرآن بلهن کرله ندره دیگان سوز بولوب چقا توگلمی؟ بوندی مساهله و اعتبار سزلق باشقه لرغه معفو بولسده «روحانی آنا» لرغه معفو بولماسه کیرهک.

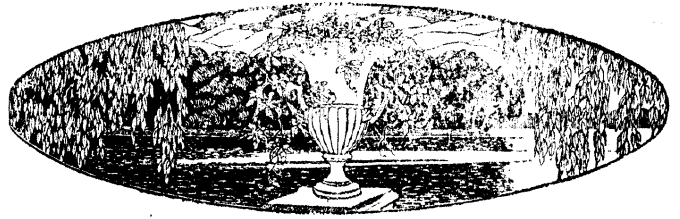
حسینیه معلملردن ص. ییکبولاط. اورنبورغ.

دیب تفسیر تقویه قیلنه چق بولاسه، بزده «عزازیل» روایتلرینه باروب یه بشور که حقلی بولسحق کیرهک.

ایندی ملائکه ننگ معصوملگی مسئله سی قالدی. بو مسئله گه کیلگانده بز ایک باشلاب حضرتنک «اهل السنة و الجماعة» اعتقادنجه فرشته لر معصوملر» دیگان سوزینه «جمهور اهل السنة الخ» دیب بر تصحیح کر تور ایدک. آنک سوکونده ملائکه ننگ عصمتینه «لا یعصون الله ما امرهم و یفعلون ما یأمرون» آیتی بلهن استدلالنک اورنلی بولوب بتمه گانگن ده ایسکه توشروب اوزار ایدک. چونکه بو آیتنک باشی «یا ایها الذین آمنوا قوا انفسکم و اهلیکم نارا و قودها الناس و الحجارة علیها ملائکه غلاظ شداد» بولوب مخصوص بر طائفه ملائکه حقه در. «زمر» سوره سنده بو ملائکه «وقال لهم خزنتها»، «مدثر» سوره سنده «وما جعلنا اصحاب النار الا ملائکه الخ» عباره سی بلهن ذکر ایتله همده «علیها تسعة عشر» دیب عددلری ده تعیین قیلنه. شولای بولغاچ بو آیت بلهن عموم ملائکه ننگ عصمتینه استدلال درست بولمیدر. اگرده حضرت، مذکور آیت اورنینه «یحفون ربه من فوم و یفعلون ما یأمرون» وشوگا اوخشش آیتلر بلهن استدلال ایتسه احتمال بر درجه ده اصابت ایکان ده بولور ایدی. ملائکه ننگ عصمتی مسئله سی اسلام علماسی آراسنده اختلافی مسئله ایکانگی معلوم. جمهور اهل السنة عصمت بلهن قائل بولدقلری حالد بوننگ کیریسنه ذاهب بولوچیلر ده بار. مذکور اختلاف ایسه عصمتکه کیتله چک دلیللر ننگ بو حقه قاطع بولماون بلدره در. ایندی دلیل قاطع غه مستند بولماغان مختلف فیه بولغان بر اعتقادنی حضرت تعبیرنجه اساس دیندن بولغان بر مسئله گه دلیل ایوب قویو یاراماسدر. بز اوزمز بعضی بر آیتلر ملائکه ننگ معصوم بولوچیاقلرلر آ کلاته دیمز. شوک بلهن بر ابر بزگه، آدم بالارنینه بونی آ کلاتقان آیتلر، خلقت آدم وقتنده بر فرشته ننگ عصیانیه منافی بولماسدر، دیز.

محترم حضرت مقاله سینک آخرنده مذکور اعتقادنی برنجی صنف بالارنینه تلقین اخلاقی جهتدن قارالغانده ده مناسب توگلگن سویلی: بونک سبیلی بالارده امیدسزنگ طوارغه، یاخود بوننگ کیریسنجه ناچار اشکه جرأت پیدا بولورغه ممکن، دی. شولوق سیننی کورسه توب «حضرت آدم گناه قیلو سبیلی جتدن چغارلدی» دیگان سه زمزنی ده یاراتمی. یتمسه «بوندی عبارلر بلهن تاریخ مقدسنی کرله ندرماسکه کیرهک ایدی» دیبده قویا. بز ایسه حضرتنک بو فکرنه قوشلا آلمیمز. اول ابلیس واقعه سندن بوندی تیجه لر چغارو اوچون بالاده حضرت باشی و حضرت محاکمه سی بولورغه تیوش. بو یاشده گی بالا محاکمه و استنتاج طوغریسنده عموماً معلم آرتدن یوریدر. اگرده برنجی بلده بوندی محذورلردن

زکات و زیمستوا

مین «شورا» نگ بر نومیرنده، آیوخاف ذا کر افندی ننگ «زیمستواغه بیرلگان نالوغرنی زکاندن حسابلا رغه بولا» دیگان سوزن کوب تعجب هم تأسفلر ایچنده اوقودم. بو کونگه قدر، باشلر نده علما طور اراق بتون خلق، زکاتی مکتب و مدرسه فایده سینه بیرو درست توکل دیلر ایدی. باش عالمی میدانغه چقدیلر کوب سوزلر سویله دیلر و کوب مشقتلر کوردیلر. خلق ایندی بومسئله نی آکلی باشلادی، مکتب و مدرسه لر گه زکات بیرونک شرعادرستلگینه ایمان کیترو چیلر کوب ایدی، حتی بالفعل بیرو چیلر ده بولوب یاتادر.

بو اش بزنگ مکتب و مدرسه لر مزنگ استقبالی ایچون البته بر فال خیر ایدی. شو ننگ آرقاننده بزنگ ملی مکتبلر مز دوام و ترقی ایته چک. بز، بایلر مزنگ بیک زور بر مبالغه ایرشه طورغان شول زکات آقچهلری بله ن بیک زور ملی امللر مزنی وجود که چغاره چق ایدک. اویلاب قارا کر؛ مونه بونده بر «غولجه» ده غنه مسلمانلر قولنده اون میلیون صوما بار. آندن یل صایون ایکی یوز ایللی مگ صوم زکات چغاره نیوش. اگر مونه صوری قورتلر شریعت اسمندن یالغان فتوی بیرمه هلر، خلق غه بوزکاتلر نی مکتب و مدرسه لر فایده سینه طوتونک فرضاغینی آگلانسه لر ایدی، اول وقتده شول قدر زور بر صوما بله نی قدر فایده لی مکتب و مدرسه لر تأسیس و ترتیب قیلورغه ممکن بولور ایدی... لکن «غولجه» غه اول بختلی کونلر نی کورو که بیک یراق نه لی، مونه غنی مسکین مسلمانلر طاغی نیچه یلر غه قدر بوظالم، شریعت او غریلر ننگ یالغان فتوی لر ی آستنده ایزلوب اگر اشورلر. لکن روسیه مسلمانلری بو مسئله نی یاخشی آ تلا مشلر، کوب مکتب و مدرسه لر نی زکات حسابندن تریه قیلا باشلامش لر ایدی. مین شوکار شادلق برله قاری و آندن کوب فایده لر کیله چکنی اویلاب سهونه، حضور لانه ایدم.

لکن مونه برده اویلاماغان بر بلا! ذا کر افندی طور سون ده «زکاتلر کزنی زیمستواغه بیرو درست. سزدن آلتغان زیمسکی نالوغلر زکاتدن کیته» دیوب سب سه بر و ملی مکتبلر ایچون اولمدن عبارت بر فتوی نی کتوروب برسون!...

هر سوزنگ بر اولچاوی بولورغه تیوش. بر فتوی نی یازودن ایلك شریعت بیزمانی. برله بر اولچه سگ ملت که فایده و ضرر کیلو طرفندن اون حتی یوز مرتبه اولچهرگه کیره ک... ذاتا شریعت اوزی ده بیت ایگ الک مسلمانلر ننگ فایده وسعادت طرفنی کوزده طوتا، وشوکار قاراب قایسی نرسه نی واجب وقایسی سینی حرام قیله در. آلی بولغاچ بزگه «زیمستواغه بیرلگان نالوغلر زکاتدن کیته» دیوب فتوی بیرو دن مقدم، اوز مزنگ اول مکتبلر مزنگ نیندی آقچهلر برله تریه قیلنولرینی کوز مزدن کچررگه کیره ک. آلا بیت باریسی ده دیورلک، بیش اون مگ ته نکه صومالی واق بایلر ننگ زکات حسابندن تریه قیلنه در. بوبایلر زیمستواغه صاتو اسویدیتلستواسینه هم بودا خودای نالوغ برله بود زیمینای دیوب بیک کوب آقچهلر تولیلر. بو آقچهلر، آلا رننگ کوبسی ننگ اوزلر ننگ چغه طورغان زکات مقدار ننگ برده کیم بولماس، احتمال آرتق بولور. بو بایلر مکتبلر گه اعانه قیله لر، اوستمزده فرض زکات بار دیوب اعتقاد قیلدقلر ننگ غنه. اگر بولار غه. زیمستواغه بیرگان آقچهلر کز زکاتدن کیته دیوب فتوی بیرسه، آلا شوکار اوشانسه لر، هم خاق بیرماس طرفقه بیک تیز کوندکلر ننگ بولار اول فتوی غه تیزده اوشاورلر، اول وقتده بزنگ زکات غه قاراب طورا طورغان اول مکتبلر مز نیچک بارلر ده، نیچک انقراضدن قوظلورلر؟...

اگر بز قطای بیرنده گی قازا قارغه کیلسه ک، بو فتوی ننگ ضرری بیکره ک آچق میدانده کورنده در. بونلر ده، قازاقلر آرا سنده زکات حسابندن آچلغان مکتبلر بار. آلا زکاتی آیاقلی ماللردن بیرهلر. یوز قویدن بر قوی بیرو اوستمزگه فرض، بیرماسه ک الله قاشنده کنه های بز دیوب بله لر. حال بو که قطای حکومتی بولاردن یل صایون یوز قوی غه اوچ قوی آلا در. اگر بولار قطای غه بیرگان قوی لرن زکاتدن دیوب بله لر، اول وقتده بولار آرا سنده یا کسکی کوبه بوب بارا طورغان مکتبلر ننگ ازلری ده قالماس...

بز ایسکی عالم لر مزنگ اشنی آ کلامی فتوی بیرو لر ی سبیلی ملت مزگه جنایت ایتولر ننگ ده آبدراب بتکان ایدک. ایندی یاش وعلوم دینیہ متخصصلر مز موندی جنایتلر نی قیلماسه لر، جزاف فتوی لردن صاقلانسه لر ایدی.

حالبو که شریعت طرفندن ده عقل طرفندن ده، زکاتی زیمستوا حسابینه بیررگه یول یوق. شریعتده زکات بر قیله ننگ بایلر ننگ آلتوب فقیرلرینه قایتارلورغه تیوش، آندن آرتقانی غنه بیت المال غه صالحه در. زکات عموم مسلمانلر فایده سینی کوزده توب فرض قیلغان بر نرسه در. مؤلفه القلوب که زکات بیرو ده، آلا رنی

اصطلاحاً حذو غی «سبیل اللہ» دیماسہ کیرہک .
 درست ، اخلاق نقطہ سندن قاراغانده بیک یاخشی و بیک
 کیلوشلی بر اش بو . «انجیل» ده آنی ماقتی : «کولما ککنی
 صالدروب آغان کشی که اشطاککنی اوزک صالوب بیر!» دی . لکن
 بو آیت برله بز توگل ، آنک حقدنه بیک کوب فلسفه لر صاتقان
 «طولستوی» اوزی ده عمل قیلا آمادی : جمعیت روحانیه ، آنی
 کیسه دن طرد قیلووینه قارشی هر بر طرفندن آچو و حقارت
 اوچقونلری چه چلگان مشهور جوایینی یازدی . دنیاده طورمش
 و ملیتینی محافظه ایچون قوی اخلاقی توگل بلکه آرسلان شجاعتی
 و آرسلان حمیتی کیرہک .
 ع . بوی . «غولجه» .

طالستوی فکری

(«Воскресение» دن)

دنیاهه ایگ کوب طارالغان و بیک نق طامر چه یگن خطا
 بکرلرنک برسی شولدر ، که هر آدم بالایی اوزینه مخصوص
 دائمی بر خلق غه مالک بولا دیب اوبایلر . کشی ، یه یاخشی ،
 یه یاوز ، یه عقلی ، یه آغرا ، یه دردلی ، یه سولپهن و دردسز
 بولا دیب ظن قیلالار . لکن بو ، درست اوی توگل ، آدم
 بالالاری دائمی بر خصوصیت قه مالک توگلار . بر کشی حقدنه ،
 اول کوب و قنده یاخشی ، کوب اشلرده دردلی و کوب و قنده عقلی
 فا که بالعکس نه تیور که ممکن . اما بر کشی حقدنه اول هر وقت
 عقلی ، هر وقت ناچار ، هر وقت سولپهن و روحسز دیسهک
 یو خطا بولور . حالبوکه بز کشیلرنی شول ره وشچه بولهر که
 عادته ننگه نمز . بو ، البته ، زور یا گشاقدر .

آدم بالالری یلغه غه اوخشیلر . صو هر بیرده بر توسلی
 و بر تورلی خصوصیت قه مالک . لکن یلغه بعضا طار . بعضا قزو
 آغملی ، بعضا کیگ ، بعضا صاف ، بعضا آقرن ، بعضا صوق ،
 بعضا حای بولا . آدملرده شونک شیکلو کدر . هر آبرم کشیده
 آدم بالالرنده بولووی ممکن بولغان هر تورلی خصوصیت ننگ اورلغی
 (ابتدائی) بولا . اول بعض و قنده شولارنک یاخشی و بعض و قنده
 ناچاری بلهن میدانغه چغادر . حتی بعض و قتلرده نه لیگنه کورسه تکان
 خلقینگ بوتونله ی کیریسن اظهار ایتوب ، اوز اوزینه اوخشاماسلق
 درجه ده اوز گهروب کیتهدر . خصوصاً فایسی بر کشیلرده بو اوز گه رش
 بیک کیسهک و اوتکن بولا .
 ع . خ .

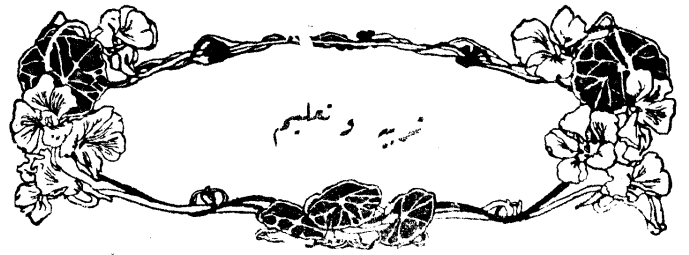
اسلام غه ایبه اندروب ، آردن اسلام و مسلمانلار غه فایده کیترو
 ایدی . شوک کورده ، آندی کشیار که مسلمانلرنک حاجتی
 قالمغانلقدن حضرت ابو بکر زماننده آلا رغه زکات بیرو نسخ
 قیلندی . آلی بولغاچ مادانکه اصحاب کرام اسلامنک آلا ر قایده
 سینه حاجتی قالماد قده قر آن قوشه طوروب مؤلفه القلوب که
 زکاتی نسخ ایتمشلدر و مادانکه زیمستواغه حیولغان مسلمانلر
 آقچه سندن اسلام و مسلمانلر فایده سینه نی قدر مصرف طوطولوی
 همه مز که معلومدر ، بس بز نیندی شرعی دلیل که استناد قیلوب
 زکاتلر مزی زیمستوار غه بیرونی درست کوره مز ؟ اگر عقل
 طرفندن قاراساق ، بزیندی بیک بای بر ملت مز که اوز فایده مز
 تمام حاصل بولوب بیتکان کبوک زکاتلر مزی زیمستوار غه بیر مزده ،
 شونک آرقلی باشقه ملت لرنک فایده سینه صرف قیلدره مز ؟ . بز دن
 فقیر ، بز دن محتاج بر مات بولماسه . بز ننگ ملی مکتبلر مز ایچون
 بار قاراب طورغانمز بایلر مزی زکاتلری بولسه ، بز اوز مزی ننگ
 بار لغمزی . ملی مکتبلر مزی صاقلاو و دوام قیلدر و ایچون بونگ
 کبوک دخی ده بیک کوب آقچه لر غه اعانه لر که محتاج بولوب
 طورساق ، قایسی بر عقلی آدم چغادره شول بر اوج زکاتلر مزی
 بزنی محروم قوبار غه ، وشونی باشقه ملت لرنک فایده لرینه صرف
 ایتدر که راضی بولور ؟ . .

فقهانک «زکاتی الک الکت اوزینک قرداشلر نه صرف قیلور
 غه کیردک ، ایکنچی شهر بیک افراط محتاج بولمغانده ، زکاتی
 اوز اولندن کوچرو درست توگل» دیگان سوزلری بیک اویلاب
 و بیک عقل برله سویله نگان سوزلردر .

فسقه سی زکات اساس طرفندن اورتاق مالدن شریک لر که
 حصه و یللق فایده دن بر آز نصیب چغاروغه اوخشیدر . بز که
 بیت ماللر مزده شریک فقط اوز دینده شلرمز و اوز مسلمانمز . اوز
 ملت مز گندهر .

اگر مقصد طرفندن قاراساق ، زکات مشروع بولغان فقرای
 مسلمین ننگ حاجت لرنی کیمتو ، عموم اهل اسلامی ممکن قدر
 تیگر له و بایلر برله فقیرلر آراسنده دوشمانلق قه یول قالدردماو
 ایچون . بو مقصد ایسه زکاتی ، زیمستوالر آرقلی باشقه ملت لر
 فایده سینه توگل بلکه صرف منافع مسلمین که صرف برله گنه
 طابلا در .

اگر بز زکاتنگ روحی «سبیل اللہ» ده صرف بولو غه
 قاراساق ، اول و قنده ده زکاتی زیمستوار غه بیرو شریعت نقطه
 سندن ممکن توگل . چونکه زیمستوالر آرقلی غیر اسلام ملت لرنک
 منافعینه صرف قیلغان ، آلا رنک علوم و معارف ده قوتله نولرینه و بز ننگ
 ایزلر و مز که سبب بولغان بر اشنی ، هیچ بر مسلمان آدم قر آن

معلم ننگ یاش بالالر برله تانشووی

(روسچهدن مقتس)

ایک ننگ کیلگان بالانی، مکتبک ترتیبی و نظامی ایله تانشدرغه تیوش.

بزننگ کوب مکتبلر مزده یا کئی کیلگان بالاغه مکتب طوغرسنده سویله نعلی، آئی مکتبک ترتیبی ایله تانشدرلمی، بلکه کیلگان کونی ایله قولینه کتاب برلوب باش و اتارغه توتونولادر. کیلگان ساعتی ایله قولینه گریفل ایله تاقتا، یا که قرندهش ایله کاغذ بیروب تمام بتون ساعت حرف یازارغه یا صزوب طوررغا مجبور ایتهدر. معلم باشقه بالالر ایله شغله نگانلکدن یا کئی بالایینه کیلوبده قارامیدر. مونه بو ترتیب کوب اوکغایسز لقلر نی طودرادر. درست اوستن قاراغانده بو اش بلکه یاخشیدر. معلم ایچون طنجدر. لکن آخون اوبلاغانده معلم ایچونده بالانگ ترقیی ایچونده زیاندن باشقه بر نیده یوقدر. بولای صنعی اوقو، معناسز کوچ صرف قیلودن عبارتدر. چونکه بالانگ تیره یا ندهغی آدمار باریده بات بولغانلقدن اول شاشوب قالا و شونگ اوستهده اوقو اسبابلری ایله تاشاقی آز بولغانلقدن معلمنگ تیشوون قوشوون آکلومی. مکتبک وظیفهسی بالانی طاش قورچاق ایتو توکل بلکه آکلی و اشله گان اشن آجق توشونوچون ایتوب تریهله و دن عبارتدر. موندن آکلشلا که کیلگان کوندوک بالانی مستقل بر اش ایله شغله ندرمه و جیلک بر نیچه و قندن صو گغنا اش بیررکه، بیر گاندهده ذهنی طویاسلاندردهی روشده بولماسقه تیوشلی.

یا کئی بالالر ایله شغله نونگ اهمیتی هیچ وقت معلمنگ خاطر نندن چغارغه تیوش توکل، بر نیچی درس - مکتب بالاسینگ کیله چک درسلی ایچون اساس، بالانگ ترقیبی ایچون نیگذدر. اساس و نیگز، نی حدلی یاخشی صالسه کیله چک درسدره شول حدلی توبلی اساسلی بولاجاقدر. شونگ ایچون بر نیچی باشلانغچ درس، معلمنگ ایک اهمیت بیردی درس بولورغه کیرهک. بر نیچی درس هم مکتبک ترتیبی و انتظامی ایله تانشدرو، معلمگه اهمیتی بولغان کبک بالاغدهده اهمیتی بولدر. هر بر اوستا، اوزی یاصایاچق نرسه سینگ نیدن عبارت ایکنلگن بلمهسه بر نرسهده یاصی آلمایه چق. شولایوق معلمده، نرسه اشله یه چه گن، کم ایله اشی بولاجاغن بلمک

تیوش بولای بولماسه یعنی بالانگ احوال روحیهسی ایله تانشلاماسه، نیچک کیله چک درسدر موفقیتی بارسن؟ نیچک طبیعی یول ایله حرکت ایتاسون؟ (بلگاندن بلمه گانگه کوچو بولی). دیک باشلانغچ درسده معلم اوزینگ بالالرن آکلارغه طورشغه تیوش. بر نیچی باشلانغچ درسدره بالانگ ذهنن یا قدرمی تورغان نه نیگمیلر Вѣсeda یاصاماق بولادر. مونگ ایله بالانگ ذهنن، آکن بلوب کیله چک درسدر، نی روشده بولورغه کیرهک گان توشونوب بولادر. یا کئی بالاغه باشلانغچ درسدرنگ اهمیتی معلمگه قاراغاندهده کوبرک بولادر. چونکه نینگ حدلی بالا. مکتب طورمیشنه بتونلای باشقه بر دنیاده یه شه گان. اوینده تلهسه نی قیلوب، نی سویلهب اوسکان. شول بالانی مکتب ترتیبی ایله طانشدرلمیچه درسدرک باشلاتسه، بالا اوزنده بر قرضقیلق طاراق سیزوب اوقودن بیره رگه مجبور بولادر. موندن آکلشلا که بالانی مکتبک ترتیبی ایله تانشدرغه، یا کئی طورمشقه ایله شدررگه تیوشلگی. بو مقصدقه ایرشوب بولادر باشلانغچ درسدر سایه سنده گنه.

معلم، مکتب ترتیبی و طورمیشی طوغرسنده بولغان نه نیگمیلری ایله بالانی تیره یاغنده بولغان ذاتلرغه قارارغه مجبور ایتهرگه تیوشکه، بالا، معلمنگ کیومینه یوروشینه قینشینیه اهمیت بارسون. مونگ ایچونده خیلی بر زمان کیرهک بولادر. باشلانغچ درسدر ایچون نی حدلی وقت کیرهگی حقتده تریه عالملری تورلیچه جواب بیررله. بر دولری بر نیچه ساعت کیرهک دیگان کبک قای بره ولری نیچه کونلر، نیچه آظنلر کیرهک دیلر. باشلانغچ درسدرنگ وقتنده تورلی فکر بولغان کبک آنک نرسه دن عبارت بولو حقتندهده تورلی فکرلر بار. کوب عالملر، عملی اوقوننی (Нагляд. обуч) باشلانغچ درسدردن حسابلاغانلقدن، درسنگ مادهلری کوبه یوب کیتهدر. بعضیلری ایسه اوقوغه، یازوغه حاضرلهونی باشلانغچ درسدردن حسابیلر.

بزننگ آکلارومزغه قاراغانده، باشلانغچ درسدرگه بر، یا ایکی کون وقت یته دیگان آدملر، تجربه آرقاسنده سویلیلر کبک، اما جمعه لرجه وقت کیرهک دیگانلر تجربه سز لکدن سویله سه لر کیرهک. چنلابده صو کغیلر بالالرغه بر موضوعده (مثلا: صنف هم آندهغی نرسه لر طوغرسنده) سویله رگه طوغری کیسه کوب زمانلر کیرهک دیب اویلی تورغانلدر. حالبوکه بولار ایچون اون مینوت وقت تمام یتهدر. چونکه صنف بر بولمه، آنده بولغان نرسه لر کوبسی اوستل طاقتادن عبارتدر.

شولای بولغاچ باشلانغچ درسدر ایچون نی چاقلی وقت کیرهک؟ بو سوألگه جواب بیرمه سدن ننگ اوقو وقتینگ آزلغن ایسدن چغارماسقه، ییگرهکده باشلانغچ درسدردن مقصد نرسه ایدن،

اوغلی ئەیتوب قارا ئلی! موندن صوڭ معلم مکتبىڭ تریبى طوغروسندە سویلمەگە مەکن. شویله: «هر کون مکتبەدە او قو، قای وقتە باشلان؟ دیمک سزگە مکتبکە قای وقت کیامەگە تیوش؟ آدمەر اش باشلانغانە نی اشیلار؟ شولای بولغاچ او قو الدندن سزگە نی اشلمەگە کیردک، دعا وقتندە نیچک طوررغە دعادن صوڭ درس باشلانور. درس وقتندە نیچک طوررغە تیوش، معلم صورانغانە کم جواب بیررگە تیوش، باشقەئزى معلم گە اوزلرینک بىلگىلەرکون طاوشسز نیچک بىلگرتورلر؟ معلم گە نیچک جواب بیررگە کیردک؟ (آشقمى آچق ایتدروب آباق اورە بولغان حالده جواب بیررگە کیردک). دیمک مکتبکە قای وقت کیاورگە. درسکە حدلی، درس وقتندە نی اشلەرگە کیردک؟ ایکنجى قات سورالغانە سؤالنئ کیکردک ایتدروب سویلمەرگەدە مەکن. صورالغانە بارچه شا کردگە خطاب قیلنور. آرارندن بر نیچسندن جواب آتور. شولای بولغانە درس کوکلی اوتدور.

معلم.

مطبوع اثرلر

ابن بطوطه نك سياحتى . «وقت» ادارهسى طرفندن نشر ايتولگان «ابن بطوطه نك دشت قېچاقده سياحتى» اسملى اثر حقتندە مترجم نك اوز اسمينه علم و ادب اهللارندن برى طرفندن اوشبو مضمونده بر انتقاد كىلدى. فائدهسى عام بولاجىنى فكرلەب شول انتقادنى بو اورنده درج قىلەمز:

«ابن بطوطه نك دشت قېچاقده سياحتى» اسملى ترجمه كرنى شهر مزده گى قراتتخاھدن آلدروب او قوب چىقتم، او قوب ذوقلەندم. شولای بولسەدە بو اثر حقتندە بعض بر ملاحظەلرم بار، مونلرنى يازونى اوزم ایچون لازم كورەم: (۱) ابن بطوطه «ارشته» اسملى بر تورلى طعامنى سويلی (۱۷) نچى بيت ۱ - ۲ نچى يوللر). بو فارسىچەدەغى «رشته» بولسە كیردک. ابن بطوطه مونى همزه برلە تلفظ قىلنە دىب بىلگان و «ارشته» رسمندە يازغان بولور. «رشته»، فارسىچەدە يىب معنا سندهدر. مشهور «چەچ جلان» اسملى آوروغەدە «رشته» دىلر. توقماچ نك اسمى دە «رشته» در. «ياگىلو» اصلوارندە «رشته» كلمەسى сортъ макаронъ دىب تفسیر ایتلەدر. موگا كورە ابن بطوطه سويلی طورغان اش، توقماچ بولور. شون اورندهغى توركلر بو اسمنى فارسلردن آغان بولورلر.

(۲) ابن بطوطه نك «ورایت بقیساریه هذه المدینة» دىگان عبارتندە «قیساریه» سوزینه اورن تابلەماغان سببلى ترجمه ایتولمى قالغانى بیان قىلنەدر. (۲۳) نچى بيت ۴ هم دە ۲۲ - ۲۳ نچى يوللر)

بالانك بو درسلر ایله مناسبتن بلەك كیردک. شونك ایچون باشلانغچ درسلر نك تولى موضوعلردە بولوی حقتندە سویلەب طوررغە حاجت بوق. یاخشى معلم آز وقت ایچندە بالانى اوزینه ایله شدرگانی کبک اشکە کیردک قدر طبیعتندە بابوب آلدور. اما تجربەسز معلم نیچە آیلر اونكارسەدە مقصدقە ایرشە آلماس، بالانك طبیعتى بر نرسە طوررندە اوزاق اوبلاب طورونى قبول ایتمیدر. شونك ایچون باشلانغچ درسلردە مکتبىڭ تریبى طوررندە اوزون سویلەب طورونك فائدهسى بوقدر. باشلانغچ درسلردە سویلەنگانلر کیلەچک درسلر ایله مناسبتى بولورغە کیردک. مناسبتى بولمغان نرسەلر حقتندە سویلەب طوررغە کیرە کمى.

بوغاریدە سویلەنگان نرسەلرنى اهمیتکە آلسەق باشلانغچ درسلر توبەندە گى موضوعلردە بولورغە مەکن: (۱) معلمنك شاگردلر ایله تانشووی. (۲) بالالرنى صنفقە اوطورتو. (۳) صنف و آندەغى نرسەلر طوغروسندە سویلەو. (۴) او قو ایچون کیرەکلى بولغان ترتیب طوغروسندە سویلەو. بو موضوعلر ایچون تمام بر کون ییتەدر.

ئەنگیمە بولای باشلانور. معلم شاگردلرگە قاراب: «باللر! مین کمنگ اسم، فایلیهسى ایله ئەیتسەم. شول کشى آباق اورە طورسون» دىب ئەیتور. معلم بتون شاگردنك اسم و فایلیه سن قېچقروب چغار. شوندن صوڭ بارسینه قاراب: «شاگردلر! خاطر كرده تازا توتكگر، آرا كردن برە ودن صورارمن، شول طورسونده جواب بىرسون» دىەر. «سز نرسەنى خاطر كرده طوتارغە تیوشایسز؟» شاگرد ئەیتور. موندن صوڭ معلم، كچكەنە شاگردلرنى آغە، زورلرلر آرتقە اوطورتور. معلم بولای اوطورتونك سببن ئەیتمەگە مەکن (زور شاگردلر آرتدندە كورە آلار). باللر! اوز كرنك اورنكرنى خاطر كرده طوتكگر هر وقت شونده اوطوررسز!

موندن صوڭ معلم، مکتب و آندەغى نرسەلر طوغروسندە سویلمەگە باشلار.

«ئەیتكگر ئلى شاگردلر، سز قایدە اوطوراسز؟ قارا كرنلى، موندە نیلر بار؟ نى ایچون كرسى، اورندق، تاقتا؟». موندە نیلر بارلغن سین سعید زكى اوغلى، ئەیتوب قارا ئلى. بالالردن تیوشلى جواپنى آغان صوڭ او قو طوغروسندە سویلمەگە باشلار. «موندە سز شاگردلر، نى اشلمەگە كچى بولاسز؟ نرسە او قومقچى بولاسز. سزنى او قومغە، یازمەگە ایسەبکە كم اویره تە؟ نى ایچون او قو، یازو ایسەب اویره نەگە تیوش؟» صوڭغى سؤال اور بولوردى بولسە ئەیتمى قالدردرغەدە مەکن.

دیمک موندە نى اشلمەگە كچى بولدكگر ایندى، سین على زكى

دین اویره تور ایچون عالمی هم باشقه هنر ایله ری صورتان. بغداددن خلیفه یارگان ایلیجیلر ۹۲۲ میلادیده کیابوب آلماس خانغه هم بلغار خلقینه دین تبلیغ ایتمکله. شول مجلسده خاننگ خاتونیده حاضر بولغان.

۲) اوشبو مسلمهلر که شوشی کونده «دین» تبلیغ قیلنده هر قایسمزنگ آنا آناسی یاشدن «دین» تبلیغ قیله، ایمان اویره، ته، بالا مکتبکه کیلگاندی اوزینگ قایسی دینده ایکانن بله در. «بزگه اسلام دینی تبلیغ قیلوچی یوق دیهرگه» حقمز یوق دیب بله، ایندی تبلیغ قیلوچی بولمادی دیگان خاتونلر بولسه خطا ایتمک بولورلر. بلکه آلمرغهنه تبلیغ قیلنمغان بولور یوق ایسه عموما تبلیغ قیلنده در.

۳) خاتونلرغه اسلام دینی تبلیغ ایتو بالا وقتده آنا آناسینه فرض. آنا آنادن محروم بولسه مریسینه فرض. آندن مکتبلرگه؛ آندن صوگده بلهسه یا که آگار قدر بلهسه ایرینه فرض دیوب بله مز.

۴) جمعه وعید نمازلرینه بارر وعظ طنگلار ایدک. ایرلر طرفندن منع ایتمهسه او اوزو، بزنگ هر قایسمزده بار. شول دنیا مشقتدن بر آزغنه بوشاب، وقتنده جان طنجانجی برله عبادتکه شادلانا، شادلانا آشقنور ایدک.

۵) عربستانک قزو چوللر نده الوغ کرواننگ منزلگه طوقتاوی کبک کوبه بولسه لر بر سوز ده شمی؛ آشابقنه، آز بولسه لر غیبت شاولاتوب صاغز چاینباب اوطورلغان مجلسلردن بیک طوبیدق. علمی مجلسلرگه آرزومز بیک زور.

زینب غفاری. (سمبر).

II

اگرده ایرلر طرفندن منع بولمسا ایدی جمعه وعید نمازلرینه بارر همده و وعظ طنگلار ایدک. چونکه بزنگ حاضرگی یاشرمن آراسنده دینی عمللرمز بوتونلای یوغالوب بارادر. اویلر نده وقت تامی نماز اوقعی یوروچیلرمن جماعت نمازلرینه بارسه لر هیچ بولمسه هفته که برگنه مرتبه بولسه ده دینی عمللرنی اوتنه گان بولورلر ایدی. همده وعظ ایشتبوب نمازغه هوسله نوب کینه لر ایدی. لیکن شونسی بارکه نمازغه یورگاندی تیوشنجه نریه آلمانلرمز آراسنده ادب که خلاف و تیوشسز ایشلر بولماسمی؟ «ترووگدن اول چفارگنی اویلا!» دیگان بابالرمز مقالنچه بعض بر ملالرمز و ایرلرمز طرفندن شلته که قالمامزمی؟ خاتونلرغه مخصوص وعظ مجلسلری بولسه جای ایله غیبت یوق دیب طوروچیلر بولماس. مونس ایله افتخار قیله آلامون. بزنگ حاضر خاتون قزلرمز

قیساریه، سوزنی میخیایل عطایا، اوزینگ عربچه روسچه لغت کتایبده караванъ-сарай=крытый базаръ въ родъ пассажа دیب تفسیر قیلادر.

همده یاگیلو اوزینگ عربچه. فارسچه وروسچه اصلوارنده اوشبه سوزنی «Название населенного пункта» دیب تفسیر ایتدر. بو مذکور لغت کتابلری سزده یوق ایدیمی یا که بولوبده مراجعت قیلماذگرمی؟ بز، بو کتابلردن غایت حضور قیله، ز. چونکه بولغت کتابلری ایسکی زمان نرسه لرینی اوشبو حاضرگی زمان اصطلاحنچه تفسیر قیللرده آکلارغه یاخشی بولا وعض وقت روسچه اصلواردن قارالغانده رسمیه برله برلکده تابلوی ییگرک حضور بولادر. بو کتابلرنگ اولگیسی مسکوده وایکنجیسی تاشکننده باسغان. رینیچه یلدر مقدم، بو صوگه یسنی «وقت» غزتهسی ماقتابده یازغان ایدی.

۳) این بطراطنگ «کلا» دیگان سوزی «کلاپوش» - کلهپوش» برله تفسیر قیلنغان (۲۴مچی بیت ۲۱مچی یول). اگرده «ماق برله صراغان تاقیه» دیب تفسیر ایتولگان بولسه تاغیده یاخشیراق بولور ایدی. باطر «باکو» شهرنده باصلوب نشر ایتولگان فضولی رسنده فضولی حضرتلرنگ باشینه کیوب اوطورغان نرسه، فارسیلر قاشنده «کلاه» در. «کل»، عربی کف برله ناز- اقرع معناسنده بولوب عربی کاف ولاننگ تشدید برله بولغان «کله» باش معناسنده در. «اوزبا کلرده» «هر کلهده بر خیال بار» روشنده برمقال بار. بس تشدید برله بولغان «کلهپوش» ساترأنس معناسنده بولوب تشدیدسز بولغانی «ساترالقرع» معناسنده بولادر. اما فارسیده سوبله وچیلردن تشدید برله ده تشدیدسزده ایشتمکانن بار. لیکن یون برله صرماغان تلاقیده استعمال ایتوله در.

مستوره خانم ننگ سؤالرینه جوابلر

بو یل ۲نچی عدد «شورا» ننگ ۴۷نچی بیتده مستوره خانم طرفندن خاتون قزلرغه بیرلگان ۵ توری سؤال ترتیبلی بار ایدی. شول حقدی اداره که کیلگان جوابلرنی، آلتغان ترتیبلی برله اوشبو اورنغه کوجره مز:

۱) مسلمانلرغه دین تبلیغ قیلنغانده مسلمان خاتونلرینه ده دین تبلیغ ایتولگانگی آکلشلا. مسلمانلرغه ایسه: ۹۲۱ میلادی ۳۰۹ هجریهده بابالرمز بولغان بلغار پادشاهلردن آلماس سلگی اوغلی بغداد خلیفه سی المقدر بالله جعفر که خط یازوب اوزلرینه

حقمز قالماساق اسلامده بولغان حریستی، حقوق نسانی، اسلام دینینگ اساسنی بزگه توشندرمه دیلر. بزله ایسه ایسکی عرفز وینچه صوری بلمه دک. ته ملی ته ملی بوقلادق. آنلرده «وقتی بیتکاج اوزلری طورلر» جمله سیله قوللرونغنه سلکدیلر. بنا علیه: «بزگه اسلام دینی تبلیغ قیلوچی بولمادی» دیب نه تورگه حقمز بولسه کیره ک. ۳ نچی صور اوغنه:

۱- ایرلر خاتونلردیوب ایرماق کرتمیچه عبدالله فکریله بر ملت اولسه ق، کم تبلیغ غه اقتدارلی، کم ملتن سویه شونگ اوستینه اوز انسانیتی طرفندن فرض دیوب بلهم.

۲ نچی صور اوغنه:

۱- اگرده آنلر طیمه سه لرایدی، وارث الانیا بولغان محترم استاذلر مزنگ قیمتی نه یه سز ضرور بولغان وعظلر نندن بزده نلوشله نور ایدک. فقط تأسف، بز موندن حاضرگه محروم...

۳ نچی صور اوغنه:

۱- بز شول مجلسکه محتاج، شول وعظلرگه صوصاغان. مونی اوزمز آ کلیمز، موندن محروم اولوومزغه یوره کرمز برله ن آچنهمز، ایندی شوندی مجلسلر مز تأسیس ایتلسه بز نیچک آنده باررغه رغبت قیلیمیق... البته بارر حتی سوینه سوینه بارر ایدک. معلمه: اسما، «قوفاند».

V

۱) دین تبلیغ ایتله طورغان اورن البته «مکتب» در. موندن ۱۰-۱۵ یل نلک خانولرغه خص نه دم ره تلی بر مکتب بولغانی ایشتلگانی بولمادی. اول زمانلرده قز بالالرنی اوقتو عادتده آ بختابلر بلهن و شکر وچی هم توکروچی نه یار قولنده بولاطورغان ایدی بونلرنگ اوزلری ده دیننی آتا بادن قالما دیگن توسلی غرامافون توسلی کوکلنگه سگروندنگنه عبارت اولده بولسه اصلا آ کلامی یالغز دین قاعده لرن یکه وودن عبارت ایدی. شونلقدن بونلرنگ قز شاگردلرگه اوگره تنکان نرسه لری ده ایله کدن چیله ککه آوشدرو قیلندن بر نرسه ایدی. بونگ تاریخ باشی میگا معلوم توکل، ایسکی زمانلرده محله آبصطایلاری هر جمعه محله خاتونلرن ایولرینه جیوب وعظ سویله و، آخردن توبه ایندرو عادتلری بار ایدی. رفیق امام وقتده مین اوزمده شوندی مجلسلر یاصی ایدم. لکن بو وعظلر اساسسز حکایه و توبسز پر سوز حیوونقلر نندن عبارت بولدغندن مونی «دین» تعلیمی دیوب نه تورگه ممکن توکلدر. اول زمانده «دین» درساکلری دخی شروط الصلاة تعلیم الصلاة، استوانی کبی عربچه، فارسیچه یاکه بره تورکی تاملرنده بولا تورغان ایدی. شونلقدن موندن آنغان «دین» قاعده لری ده یالغز بریادلاو، آوز کوندروندن عبارت بولا

آراستنده علم که صوصاغانی یوق توکل. آندی مجلسلر مز بولسه شادلانا شادلانا باروچیلر مز بولور. مجلسلرده سویله نه چک وعظلر کو بره دک دینی مسئله لر، بالا تریه سی، یورط تریه سی کبک نرسه لردن بولسه نی قدر گوزل بولور ایدی. سروی جمال.

III

۱ نچی سؤالگه جواب: یوق.

۲ نچی سؤالگه جواب: کینه یوق. آزغنه نی صاناساق اول آزنی اویره توچیلر معلم هم معلم لردر. هر مسلمه تک حقی بار نه لده. ۳ نچی سؤالگه جواب: اسلام ملتی کلرنی اوزلرینگ دین و دنیا باشقلری دیب بلهدر. هم آلارده خلقنگ شولای کوروون بیک یولای دیب بلهر، البته شولر موینده دیب بلهمز.

۴ نچی - وئانگه جواب: البته بزگه الوغلمز طرفندن منع بولماسه ایدی، جماعت نمازینه بارر ایدک، وعظلر تنکلار ایدک. بو اشنی بز چن کو کلمز ایله تله سکه ده الوغلمز دن ایرکنجیلک یوق. ۵ نچی سؤالگه جواب: وعظ مجلسلری بولسه، بز اول مجلسلرگه یوروی تلیمز. چونکه بزنگ قارالوب بتکان کوکل لرمز آغارر ایدی. جای برله غیبت مجلسلرینه باررغه تله میمز، بارساقده اختیارسز اچمزدن رنجب اوطورامز. اگر بزگه ده اوزمزگه مخصوص وعظ مجلسلری بولسه ایدی بزده مودا اسیرسی هم ده کیوم قالوبی بولودن چغوب کشی صغینه کرر ایدک.

«اورالسکی» ده زینب حسینه.

معلمه: کلثوم علیمه.

ذیل: خاتون، قز دنیاسنده موندای سؤاللر بولغلاب تورسه

ایکان.

ز.ع.ح.

IV

۱ نچی صور اوغنه جواب:

ایرلر خاتونلر همه سی تیگر، همه سی الله بنده سی. بونلر آراستنده ایرماق بولمه سقه تیوش. بز اسلام ملتی یاروم یورطی بولوب آیروم باشه رگه تیوش توکل بلکه برعالم، بر ملت، بر یورده بولوب یه شه رگه تیوشمز. شولای بولغاج همه بزگه اسلام دینی پیغمبر من طرفندن تبلیغ قیلغان. اول تارانلغان. هر کم اوزینه کیره کنی اوزی بازوب آورغه تیوش، توکل کیتروب قوللرینه طوندروب بیررگه.

۲ نچی صور اوغنه:

تبلیغ دن مراد ترقی ایله تدنی ایسه، اوقوغان فکری ایرلر مز،

طورغان ایدی .

الکده نیچوک بولساق حاضردهده جوانورلق بر نرسه مزده بوق. (البته مین بو سوزلرنی آول خاتون قزلرنه قاراب سویایم شهر خاتون قزلرنیگ حاللاری باشقه چهره اراق بولورغدهده ممکن). بزگه هنوزده اسلام دینن تعلیم ایتوجی یوق. یاقن زمانلرده بولور دیبده او یلابده بولمی، بعض بر دینی بوللرغنه آبصطایر طرفندن اویره تله، آاگر البته دینی تعلیم دیب بولمی ایندی.

(۳) خاتون قزلرغه دین تعلیم ایتو ایگ برنجی آتا برله آنالرغه و یاقن آغالرغه لازم دیب بلسه کده آلارنی شول بولغه تشویق ایتوب وعظ و نصیحتده بولو محترم حضرتلرگه و آندن قاله آاگلی ایرلر اوستینه توشه در.

(۴) ایرلر، بزنی طیماسلر دورت استیناغه قاماغاندن صولکده هر بر اشلمزنی تعقیب ایتوب حقلی و حقسز روشده هجوم ایتوب تورماسلر ایدی توگل جمعه و عیدلرده و باشقه هر توری جمعیلرده بولنور و اوزمزنک فکر و قاراشمزنی اوزگار توب اوزمزنی تله گان بر اورنده توتا بولرک تریه آغان بولور ایدک. لکن قایده اول بزگه؟...

خاتونلرغه مخصوص مجالسلر بولسه آاگا بز بیک اخلاص ایله یورر ایدک. لکن آندی مجالسلرنی بزگه کملر یاضی؟ و کملر بزگه وعظ ایتو؟ آندی مجالسلرنی بز توگل بزدن سوکغی بوونتک کور و وندهده شبهه بار.

خاتمه - مین اوزم بر آول قزی بولغانلقدن تریه م ناچار، معلوماتم بیک صای آنک اوستینهده طورمش محیطدن خبرم یوق ایسهده اولمزغه زیمستوا طرفندن آچیلغان قرآنخانهدن بر یلاق استفادم سایه سنده بر آز فکرم اوزگاردی و شولوق فکرنگ اوزگار ووی مینی قولغه قام آلدروب اوشبو خاتون قز مسئله سینه قساورغه مجبوره قیلدی. یازولرم توبلی دلیلر ایله بولماسهده توکل ایتوب یازدم.

ویرخنورال او یازی آخون آولنده:
فاطمه شاکرووا.

ناشری: «محمد شاکر و محمد ذاکر رامیفیلر».
محرری: رضاء الدین بن فخرالدین.

(۲) بو زمانده «دین» درسکلری شولایوق ایسکی درسکلرنک قویبه سی باخود سؤال جوابلا تانیغنه بولسهده تلی بر آز تاتارچه لاشدرلغان بولغندن وشونک ایله برابر درس آراسنده معامه طرفندن بر قدر ایضاحات - روح بیرلگندن شوشی زمان روسیه مسامهلرینه «دین» تبلیغینک باشلانغچ دوری دیهرگه یاراسه کیردک. (۳) دین علملری «دین» نگ نیدن عبارت ایدکن آتا آنالرغه الحاصل عائله باشقلرینه تلقین ایتوب طوررغه تیوش، آتا آنالر هم عائله باشقلری بالالرنه دین تعلیم ایتدررگه مجبورلدر.

(۴) خاتونلرده ایکی توری وظیفه باردرکه بولارنگ برسی ایواشلیری، وبری بالاتریه سیدر، بو ایکی وظیفه شول قدر زوردرکه شونلرنی ایسه بله گنده خاتونلر ایکی عید هم جمعه لرگه بارلار و باشقه جماعت نمازلرنه یورگه لرلر ایدی دیه سی کیه.

(۵) حاضرگی کونده اورنبورغ قزلر مکتبلرنده زور بهیرملرده خانملرغه مخصوص علمی مجالسلر بولا. البت بونلر هر وقت دینی بوللر. شوندی مجالسلرگه اورنبورغ خانملری نگ اخلاصلری قام ایله یازوب بترگیسز قوتایدنر. بوندی مجالسلر جمعه صاین بولغاندهده خانملرنک طوبو احتماللری بوقدر. شونی خاطرگه آغانده خانملر علمی مجالسلرگه بارلرلر ایدی دیه سی کیه.

زینب کمال. «اورنبورغ».

VI

(۱) روسیهده گی اسلام خاتون - قزلرنه اسلام دینی تبلیغ ایتلدی دیب ایتورک هیچ بر دلیل یوق. اگرده آلارغه قاجانده بولسه جن «دین» تعلیم ایتلگن بولسه ایدی آنک بر علامتی بولور ایدی. روسیهده گی بورنی خاتون قزلرنک حاللرون یاقتی ایتوب کورساتورلک تاریخی بر کتاب و یاخود بر رساله صمان نرسده بولماغاچ نیچک آلارغه دین تعلیم ایتلگن و دینی روحانی بولغان دیب ایتورگه کیردک؟ آلارغه دین تعلیم ایتلگن بولسه البته شوکار دلالت قیابورلق بر علامت بولور ایدی. بعض بر مشهور خاتونلر بولسهده آلا علمی جهت ایله توگل بلدک باشقه بر یول ایله شهرت قازانغانلر.

580

«شورا» اورنبورغده اوله بشمه کونره بر حقیقانه ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ: НА 2-Й СТРАНИЦѢ ОБЛЖНИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
Адресь: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی: سنه ک ۸ صوم، آلی آیلق ۴ صوم ۳۰ تین
چ آیلق ۲ صوم ۲۰ ة بر آیلق ۸۰ ة بره ملب ۴۰ ة.
چیت مملکتگه یلاق ۹ صوم.

كېڭەش

قارا ايدهش سىڭا كىلدىم كېڭەشكە!
خاتون بالقو قوشوب بولمى بر اشكە.
نى قىلیم مین بو خاتونغه اقل تاب؟!
توین همده كونن اوزدره يوقلاب.

ای ايدهش يوقفه نېڭه قايفراسڭ؟
اوزگنى اوزڭ شروب آم اوراسڭ!
تور ابرته بر چيلهك صالحون صو ايله
چيلاکده كى صونى خاتونكه سيبده.
اگر سىڭا آچو قوزغاتسه چيڭكى
اوزگنى باشلاسه سوگوب و تيرگى.
ديگن: «خانم نېڭه آچولاناسڭ
و صو سيبكان صابن فاطورلاناڭ!...»

حسن شامردان.

اداره دن مېرابلر

عبدالله صابروفغه: مکتوبگزرده آدرسڭر چيقمادى و شول
سببلى آبونه دفترندن تېكشررگه ممكئلك بولمادى.
اورن يتشماو سيبندن اوشبو روشده سوز باشى قويلغان
شعرلرنگ هيچ برى باصلمادى: (۱) جان پيرو، (۲) اوكتايردن
پيرلى طورمشم، (۳) تاتار خاتونى بالاسىنى صوغشغه اوزاتقاندە

ايتكان وعظى، (۴) آيدل و طاو، (۵) ميلونير بالاسى، (۶) آقلاڭ
باصلماغان شعرى. (۷) نرسه كورمه، (۸) طوغرى بر پارچه،
(۹) اسمأ كئائندهغى شعرلرنى تخميس، (۱۰) اسمأ كئائندهغى
شعرلرنى تسديس، (۱۱) عقل، (۱۲) يات ايللرده، (۱۳) مونه بره،
(۱۴) محاربه ميدانى، (۱۵) يازمش كوچلى، (۱۶) يراقدهغى موگردن،
(۱۷) قارانغو تونده، (۱۸) تاللوگى، (۱۹) گوتهدن، (۲۰) اورال بويى
خاطرهسى، (۲۱) اميد يولدزى، (۲۲) مكئبده، (۲۳) بالغزلقده،
(۲۴) بارصنو، (۲۵) عفت طوتاش شعرينى تخميس، (۲۶) عفت طوتاش
شعرينى تشطير، (۲۷) عفت طوتاش شعرينى تسديس، (۲۸) توقىغە
نظيره، (۲۹) دردمنده اوخشاتو، (۳۰) محمد صادق شعرلرنى تخميس،
(۳۱) شاكر المختارى شعرلرینه اوخشاتو، (۳۲) سوپوم بيكه انامزغه،
(۳۳) مدرسه شاگردزىنه، (۳۴) معلم ايدهشك، (۳۵) صاقمار
بويى خاطرهسى، (۳۶) تارسنا، (۳۷) عمرنگ بر كوني، (۳۸) بوتون
سوزلر واق، (۳۹) نى علمكهى، (۴۰) نى آدم قدرلك الوغ،
(۴۱) بالقونلى صولش صوگنده، (۴۲) بيگكگاج، (۴۳) صايمانوفدن
اوزگرتلدى، (۴۴) يوقودن اويانماس ايرسه بو ملت، (۴۵) دردلى
كوگدن، (۴۶) قالشميم، (۴۷) پوشنغانده، (۴۸) فراقى شعرلرینه
نظيره، (۴۹) سوكلوه، (۵۰) چولپان يولدزىنه، (۵۱) اى اميد!
(۵۲) شورانڭ. ديگان مقاله سيني اوقوناچ خطور ايتدى،
(۵۳) الهام، (۵۴) محبت سبقرى، (۵۵) اى ياش جاقلر! (۵۶) شفق،
(۵۷) طوغان ايل. (۵۸) مدرسه خاطر دلرى.

غائبانه خالصانه سلاملر ايتوجى محترم اقتدىگه: نظر كر طوغرى،
بزنگ نظر مزده سزنگ نظر كردن فرقسزدر. اون اختيار برله
بولغان اش توكل. اكرده اختيار بولسه ايدى اول اش بولماز ايدى.
شولاي بولسهده حسن و نظرلر صااتاشماز انشاالله.

اداره دن:

«شورا» نڭ غنوار آينده هم
فيورال باشنده چققان نومرلرى
بئكانگه مذكور آيلرنڭ باشندن
آبونه قبول ايتلميلر، آبونه يازلو
ايچون آقچه يباروچيلرگه مارت
باشندن غنه يبارله چكار.

«اول كون كوروشى ژورنالى» نڭ مشتريلىرى دقتنه

حاضرگى احوال نڭ كينرگان بعض بر مانعلرى سببلى «اول كون كوروشى
ژورنالى» نڭ ۱۹۱۶ نچى يل اوچون بولغان آخري نومبرلى اول يل اچنده
چغوب بته آلمادى. اول نومبرلرنى اوشبو ۱۹۱۷ نچى يل اچنك چغاروده دوام
ايتدچكمن. شونڭ ايله برابر ۱۹۱۷ نچى يل اوچون ده مشتريار قبول ايتلهدر.
ايسكى يل نومبرلرى چغوب بئو ايله باگا يل نومبرلرى يباريله باشلار.
شوكارچه محترم مشتريارم نڭ صبر ايتولرى بيك توبه نچيلك ايله اونئيلهدر.
يللق حقي بر صوم. ژورنال صورتور اوچون آدريس:

Уфа, Губ. Зем. Управа, Для „Ауль кон, кюреше журналы“.

ШУРО

№ 4 .

ФЕВРАЛЬ 15 = 1917 ГОДА.

«کتب سته و مؤلفلری»

رضاءالدين بن فخرالدين اثری

حدیث و سنت عالملری قاشنده «کتب سته» دیب مشهور بولغان صحیح البخاری، صحیح مسلم، سنن ابی داود، جامع ترمذی، سنن نسائی، سنن ابن ماجه، موطا مالک کتابلری حقنده یازلغان بر رساله در حدیث علمی برله شقلله نوچیلر ایچون کیره کلی معلوماتلرده بار. ۱۳۶ بیتدن عبارت بو رساله نگ حقی پوخته سی برله برلکده ۵۵ تین.

آدرین: Редакция газ. „Вактъ“ въ Оренбургъ.

«ابن عربی»

رضاءالدين بن فخرالدين اثری

شیخ محیی الدین بن عربی ترجمه حالی حقنده ترتیب ایلولگان بر رساله در، مونده ابن عربی نگ مسلکی واوزینه خاص بولغان فکر لردن مهملری ذکر ایلولگان. ۱۴۶ بیتده باضلعان بو رساله نگ حقی پوخته سی برله برلکده ۹۰ تین. باش اصقلا دی، «وقت» اداره سنده.

«ابن تیمیه»

رضاءالدين بن فخرالدين اثری

اسلام عالملرینک ایگ مشهور لریدن بولغان ابن تیمیه نگ ترجمه حالی، مسلکی و فکرلری یازلغان ۸۱۴ بیتک بر اثر در، حقی پوخته سی ایله برلکده ۹۰ تین. هر بر مشهور کتابچیلرده ساتلور. باش اصقلا دی «وقت» اداره سنده.

ابن بطوطه ننگ

دشت قیچاقده سیاحتی

مترجمی: رضاءالدين بن فخرالدين

بهاسی ۵۰ تین پوخته ایله ۵۶ تین. باش اصقلا دی «وقت» اداره سنده.